

บทที่ ๑

ข้อมูลสภาพทั่วไป

๑.๑ ข้อมูลทางกายภาพ

ที่ตั้งและอาณาเขต (แผนภาพที่ ๑)

ตำบลบ่อแก้วเป็นตำบลหนึ่งซึ่งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยแยกการปกครองออกจากตำบลนาคูเมื่อปี ๒๕๑๕ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอนาคู มีอาณาเขตการปกครองดังนี้ (แผนภาพที่ ๑)

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหลุบเหล อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร และตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลโนนนาจาน อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลสร้างค้อ อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร และตำบลคำบง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพที่ ๑ แสดงขอบเขตตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

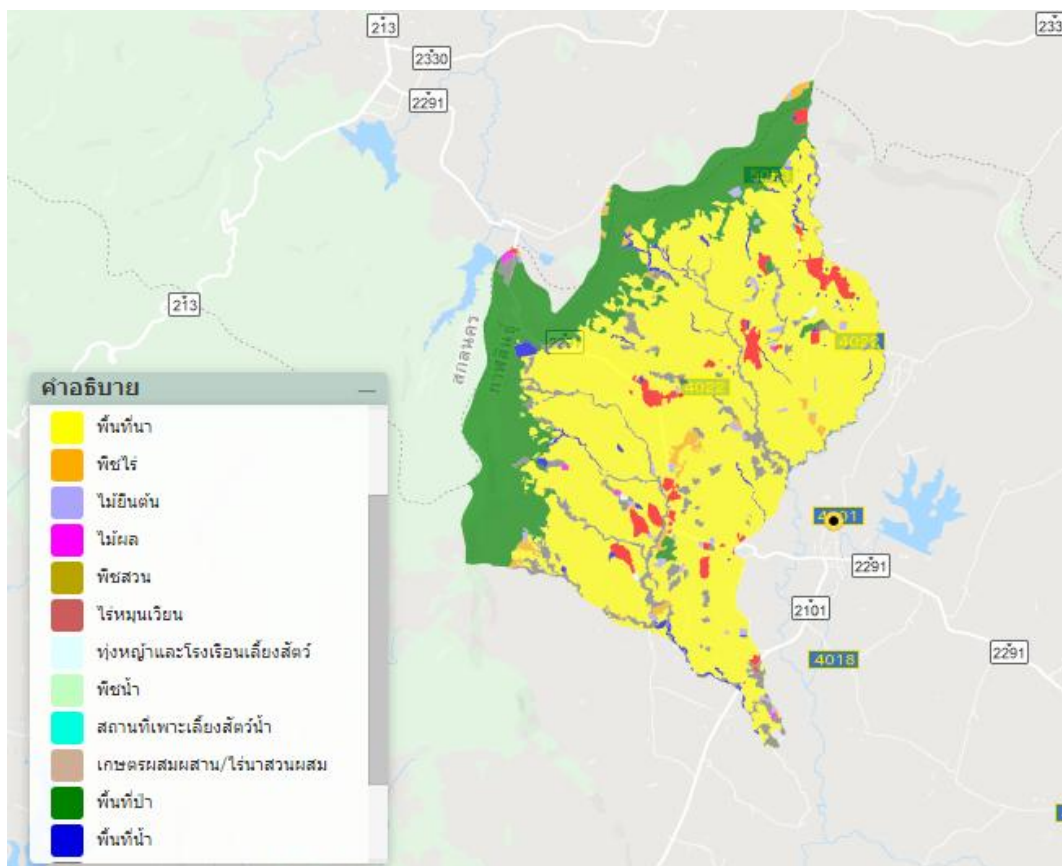
จำนวนประชากรและครัวเรือน

ตำบลบ่อแก้ว มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๘,๗๘๗ คน โดยแยกเป็นชายจำนวน ๔,๓๘๐ คน หญิงจำนวน ๔,๔๐๗ คน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๔ หมู่บ้าน ๒,๑๓๙ ครัวเรือน ดังนี้

หมู่ที่	ชุมชน	จำนวนครัวเรือน	ชื่อผู้นำหมู่บ้าน	ตำแหน่ง
๑	บ้านบ่อแก้ว	๒๑๓	นายสงวน หินสุข	ผู้ใหญ่บ้าน
๒	บ้านหินลาด	๑๕๒	นายชัยยงยุทธ เหล่านายอ	ผู้ใหญ่บ้าน
๓	บ้านนางาม	๑๘๘	น.ส.จารุวรรณ กลัดกันแสง	ผู้ใหญ่บ้าน
๔	บ้านดอนแคน	๑๒๕	นายบุญธรรม โพธิ์แสง	ผู้ใหญ่บ้าน
๕	บ้านห้วย	๒๐๔	นายวิเศษ คุ่มนายอ	ผู้ใหญ่บ้าน
๖	บ้านม่วงกุล	๑๖๘	นายสมอ เหลาแหลม	ผู้ใหญ่บ้าน
๗	บ้านห้วยพัฒนา	๑๘๘	นายอภิสิทธิ์ ผิวหอม	กำนัน
๘	บ้านหินลาดใหม่	๑๗๓	นายประพจน์ กุลซื่อ	ผู้ใหญ่บ้าน
๙	บ้านหินลาดพัฒนา	๑๒๓	นายนวม ไกรสุรย์	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๐	บ้านทุ่งนางาม	๑๓๑	นายมารุต จรัสแผ้ว	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๑	บ้านโนนพัฒนา	๕๗	นายจินดา เหลาแหลม	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๒	บ้านบ่อแก้วสามัคคี	๑๔๙	นายเลาพูล เพียรภายลุน	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๓	บ้านม่วงกุลโนนสะอาด	๑๓๗	นายทองพูล จำปาม่วง	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๔	บ้านดอนศิลา	๑๒๘	นายวัลวิทย์ กลัดกันแสง	ผู้ใหญ่บ้าน

พื้นที่และสภาพการถือครอง (ภาพที่ ๒)

- พื้นที่ทั้งหมด	จำนวน ๔๕,๔๐๔ ไร่
- พื้นที่นา	จำนวน ๒๙,๒๘๔ ไร่
- พื้นที่สวน	จำนวน ๕๔๐ ไร่
- พื้นที่ไร่	จำนวน ๕๗๐ ไร่
- พื้นที่ป่าไม้	จำนวน ๑๐,๔๓๐ ไร่
- พื้นที่น้ำ	จำนวน ๖๕๐ ไร่
- พื้นที่อยู่อาศัย	จำนวน ๑,๓๑๓ ไร่
- พื้นที่สาธารณะ	จำนวน ๒,๖๑๒ ไร่

ภาพที่ ๒ แสดงพื้นที่การใช้ที่ดินในตำบลบ่อแก้ว

สภาพภูมิประเทศ

- สภาพภูมิประเทศของตำบลบ่อแก้ว ส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มมีที่ดอนปะปนอยู่บ้างเพียงเล็กน้อย ความสูงของพื้นที่ประมาณ ๑๗๐-๒๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกของตำบลมีแนวภูเขาเป็นแนวเขตแดน บริเวณภูเขาที่มีความสูงประมาณ ๒๐๐-๕๕๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง และมีลำน้ำสายไหลลงมาจากทางทิศเหนือผ่านพื้นที่ของตำบล

พื้นที่ป่าไม้

เขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐,๔๓๐ ไร่ หรือร้อยละ ๒๒.๙๗ ของเนื้อที่ตำบล แบ่งออกเป็นเขตต่างๆ ดังนี้

- เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ มีเนื้อที่ประมาณ ๙,๗๔๕ ไร่ หรือร้อยละ ๒๑.๔๖ ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วยเขตอุทยานแห่งชาติมีเนื้อที่ประมาณ ๓๑ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๐๗ ของเนื้อที่ตำบล และเขตป่าไม้โซน C
- เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (โซนE) มีเนื้อที่ประมาณ ๕๘๕ ไร่ หรือร้อยละ ๑.๒๙ ของเนื้อที่ตำบล แต่มีการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรไปแล้วประมาณ ๔๑๓ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๙๑ ของเนื้อที่ตำบล จึงมีพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจคงเหลือประมาณ ๑๗๒ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๓๘ ของเนื้อที่ตำบล

อุณหภูมิ (Temperature)

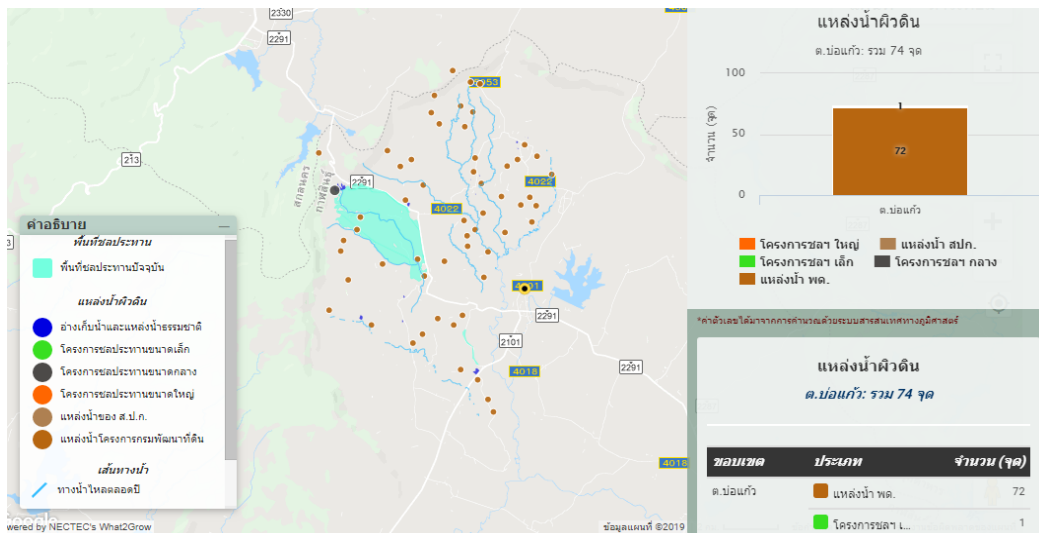
ตำบลบ่อแก้ว มีสภาพภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน มี ๓ ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือน พฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง เดือนกันยายน ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือน กุมภาพันธ์

๑. ช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมในการเพาะปลูก จะอยู่ในช่วงตั้งแต่กลางเดือนเมษายนถึงกลางเดือน ตุลาคม และมีความชื้นหลงเหลืออยู่ในดินพอเพียงสำหรับปลูกพืชไร่ พืชผักอายุสั้นหลังจากหมดฤดูฝน ประมาณหนึ่งเดือน และอาจใช้แหล่งน้ำในไร่นาช่วยเสริมการเพาะปลูกได้บ้าง แต่ทั้งนี้ควรวางแผนจัดระบบ การปลูกพืชให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

๒. ช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ซึ่งมีปริมาณน้ำฝนและการกระจายน้อยหรือไม่เพียงพอ ต่อการเจริญเติบโตของพืชจะอยู่ในช่วงปลายเดือนตุลาคมถึงปลายเดือนมีนาคมของทุกปี ในช่วงเวลาดังกล่าว ถ้าได้รับน้ำชลประทานช่วยก็สามารถปลูกพืชฤดูแล้งได้

สภาพแหล่งน้ำ (ภาพที่ ๓)

- แหล่งน้ำตำบลบ่อแก้วโดยทั่วไปอาศัยน้ำฝนเป็นหลักและมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นได้แก่อ่างเก็บน้ำห้วยจาน มีความจุ ๒๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร มีระบบส่งน้ำมาเติมจากอ่างเก็บน้ำห้วยแซ่ อำเภอกุพพาน จังหวัดสกลนคร โดยมีพื้นที่รับน้ำ ๒๐๐ ไร่ (ฤดูแล้ง) เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ ๔๕๐ ครัวเรือน ในหมู่ที่ ๑, ๕, ๗,๑๑, ๑๒

ภาพที่ ๓ แสดงพื้นที่แหล่งน้ำ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

แหล่งน้ำธรรมชาติ

๑. ลำห้วยจาน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพานไหลผ่าน หมู่ ๑, ๕, ๗, ๑๑, ๑๒ เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์ได้เฉพาะฤดูฝน ส่วนฤดูแล้งใช้ได้เฉพาะเป็นแหล่งน้ำสำหรับเพาะปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ได้งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีเป็นช่วงๆ
๒. ลำห้วยยาง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพานไหลผ่านหมู่ ๓, ๔, ๙ เนื่องจากเป็นลำห้วยขนาดเล็กและต้นเงินจึงใช้ประโยชน์ได้เฉพาะฤดูฝน
๓. ลำห้วยแซ้ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพานไหลผ่านหมู่ ๒, ๔, ๙ เนื่องจากเป็นลำห้วยขนาดเล็กและต้นเงินจึงใช้ประโยชน์ได้เฉพาะฤดูฝน

ปริมาณน้ำฝน (ตารางที่ ๑)

- ปริมาณน้ำฝนตำบลบ่อแก้วโดยทั่วไปมีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูงเฉลี่ย ๑๐ ปี (๒๕๔๒-๒๕๕๑) จำนวน ๒,๓๗๘ มม. และมีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดปี ๒๕๕๐ ปริมาณน้ำฝนน้อยที่สุดปี ๒๕๔๖ ไม่พบปัญหาเรื่องฝนแล้งมีปริมาณน้ำฝนเพียงพอต่อการเพาะปลูก

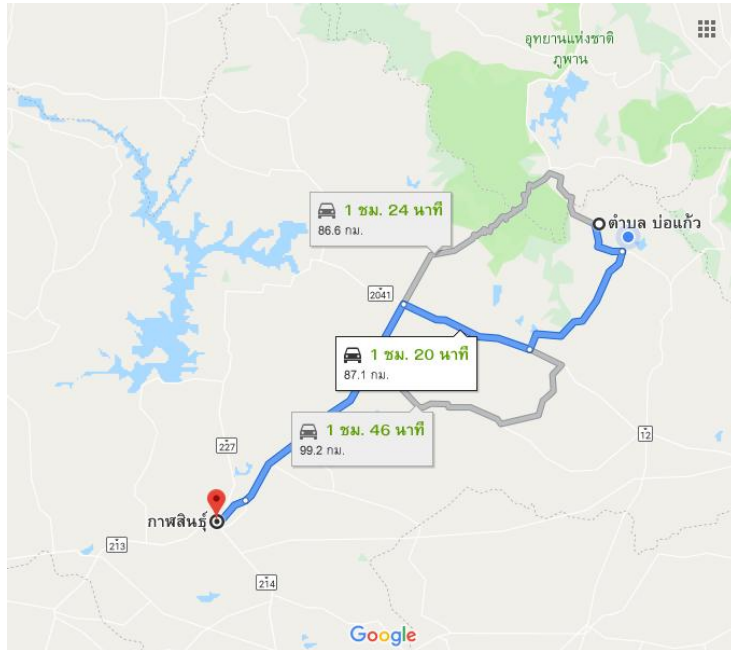
เส้นทางคมนาคม (ภาพที่ ๔-๕)

ตำบลบ่อแก้ว มีที่ตั้งห่างจากอำเภอนาคูประมาณ ๗ กิโลเมตร มีทางหลวงแผ่นดินผ่านหมู่ที่ ๑,๗,๑๑ และ ๑๒ ซึ่งเป็นถนนเชื่อมระหว่างอำเภอนาคู-จังหวัดสกลนคร เป็นถนนลาดยางการคมนาคมสะดวก สำหรับถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนทางหลวงชนบท ได้มีการลาดยาง การคมนาคมสะดวก

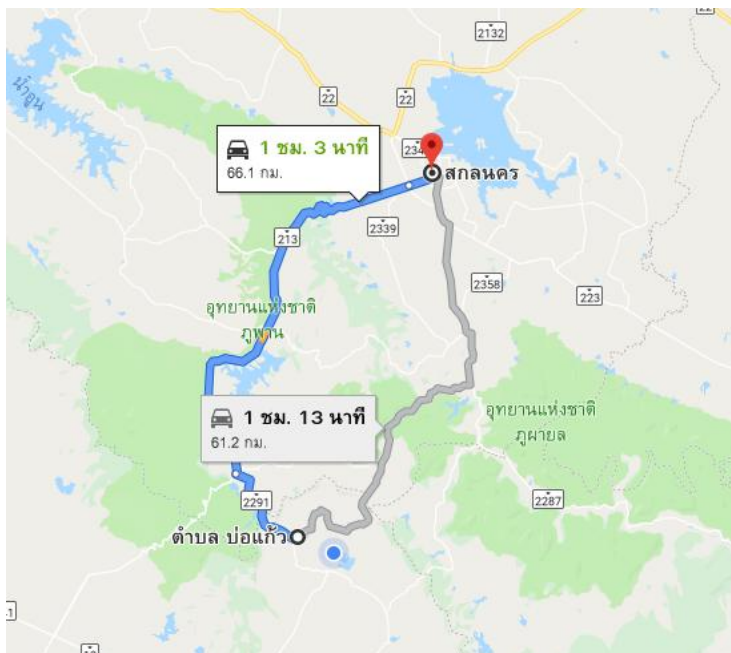
การติดต่อสื่อสารโดยทางรถยนต์

- เดินทางโดยรถยนต์โดยสารประจำทางถึงจังหวัดกาฬสินธุ์ ระยะทาง ๘๗ กิโลเมตร
- เดินทางโดยรถยนต์โดยสารประจำทางถึงจังหวัดสกลนคร ระยะทาง ๖๖ กิโลเมตร

การคมนาคมสะดวกทั้ง ๒ เส้นทาง แต่เกษตรกรจะนิยมเดินทางไปจังหวัดสกลนครมากกว่าเพราะมีระยะทางที่ใกล้กว่า ตลอดจนมีรถยนต์โดยสารวิ่งอย่างสม่ำเสมอ

ภาพที่ ๔ แสดงระยะทางจากตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ถึงอำเภอเมืองกาฬสินธุ์

ภาพที่ ๕ แสดงระยะทางจากตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ถึงอำเภอเมืองสกลนคร

ข้อมูลกลุ่มชุดดิน

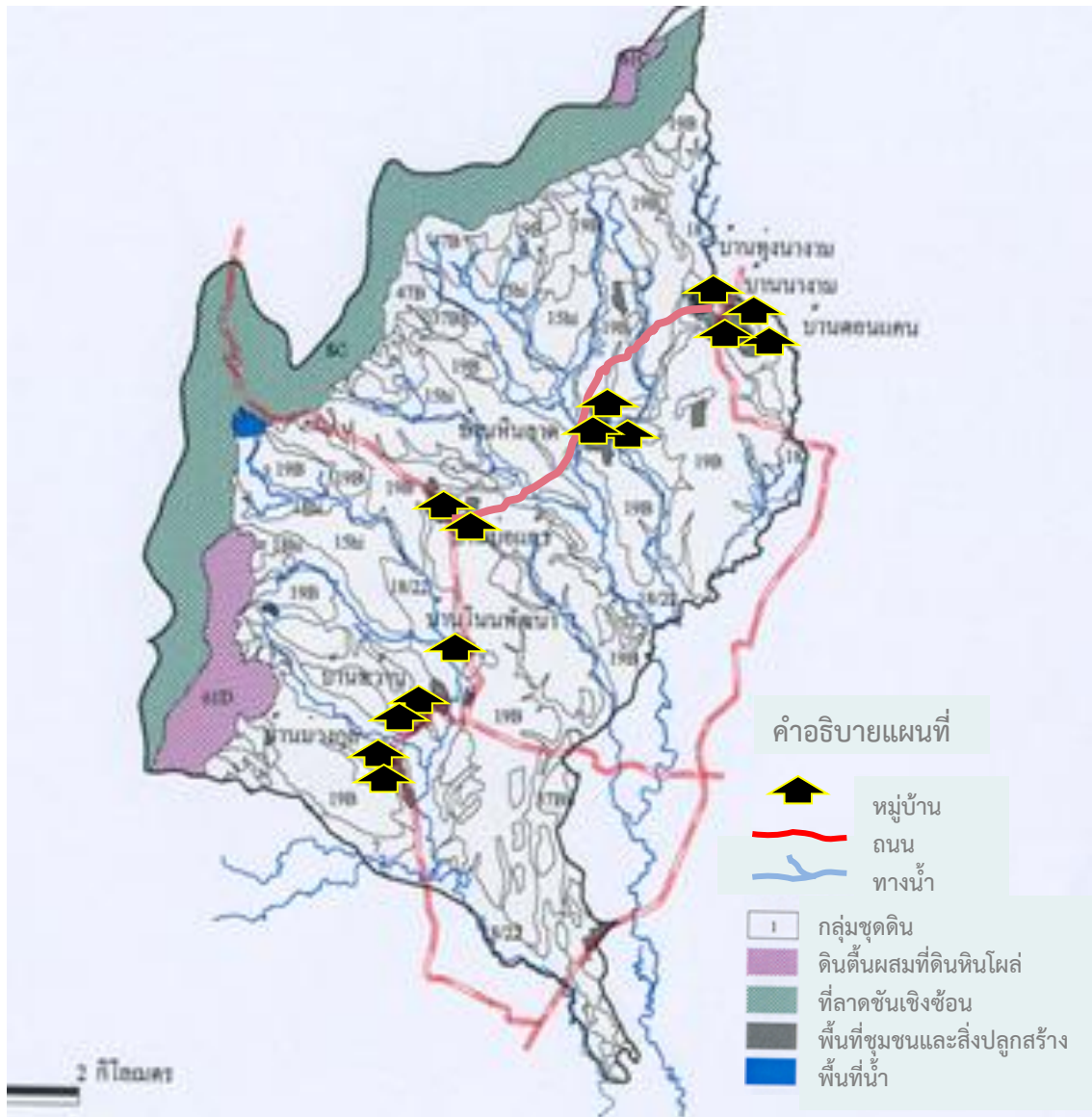
พื้นที่ตำบลบ่อแก้วมีการสำรวจและศึกษาพบว่ามีชุดดินทั้งหมด จำนวน ๑๐ ชุด ซึ่งประกอบด้วย

๑. ชุดดินร้อยเอ็ด, เรณู, สีทน (ชุดดินที่ ๒๐) ลักษณะดิน เป็นดินร่วนปนทรายดินล่างเป็นดินร่วนปนเหนียว ดินร่วนเหนียวมีสีเทาหรือสีน้ำตาลอ่อนพบจุดประเป็นสีน้ำตาลสีเหลืองหรือสีแดงปะปนเป็นดินลึกมากมีการระบายน้ำค่อนข้างเลย ความอุดมสมบูรณ์ต่ำปัจจุบันดินชุดนี้ใช้ปลูกข้าวพบมากใน หมู่ที่ ๒, ๘ กระจายตัวเกือบทุกหมู่บ้านของตำบลบ่อแก้ว

๒. ชุดดินน้ำพอง คำบง ลักษณะดินเป็นดินทรายจัดหน้าดินลึกมากการระบายน้ำเร็วไม่อุ้มน้ำระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำมากไม่เหมาะสมในการปลูกพืชพบมากในหมู่ ๓, ๔

๓. ชุดดินโคราช, สติ๊ก, วาริน, ยโสธร ลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย การระบายน้ำดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เหมาะในการปลูกพืชไร่ เช่น ปอ, ถั่วลิสง และไม้ผลชนิดต่าง ๆ พบมากในหมู่ ๔, ๕, ๖

๔. ชุดดินโนนพิสัย ลักษณะเนื้อดินเป็นดินเหนียวปนกรวดเหมาะสมปานกลางในการปลูกพืชผักพบมากในหมู่ ๕, ๔, ๖

ภาพที่ ๖ แสดงชุดดินตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ตาราง ๑ แสดงข้อมูลสถิติน้ำฝนในรอบ ๑๐ ปี

รายงานข้อมูลสถิติน้ำฝนปี ๒๕๔๒ - ๒๕๕๑ (๑๐ ปี) อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์													
ปี	ปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตร)											รวม /ปี	เฉลี่ย/ปี
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
๒๕๔๒	-	-	๘๑.	๒๑๐	๓๑๗.๕	๓๔๘.๓	๑๓๔.๙	๑๘๖.๙	๒๙๐.๓	๕๕.๕	๒๐.๐	-	๑,๖๔๕.
๒๕๔๓	-	-	๓	.๓	-	-	-	-	-	-	-	-	๑๖๔.๕
๒๕๔๔	๕.๐	๑๖.	๒๕.	๑๗๘	๓๓๖.๔	๔๕๗.๐	๓๔๓.๒	๓๒๙.๐	๒๓๘.๐	๑๓๔.	-	-	๑,๙๔๒.๐
๒๕๔๕	-	-	๘๔.	๖๕.	๓๒๔.๗	๓๖๘.๒	๒๕๑.๘	๖๑๒.๗	๑๗๗.๐	๑๘๘.	๓๗.๒	-	๑,๙๔๔.๒
๒๕๔๖	-	-	๘๔.	๖๕.	๓๒๔.๗	๓๖๘.๒	๒๕๑.๘	๖๑๒.๗	๑๗๗.๐	๑๘๘.	๓๗.๒	-	๒,๑๑๙.๘
๒๕๔๗	-	-	๘๘.	๑๕๕	๒๑๗.๑	๒๘๖.๑	๑๘๙.๐	๕๑๗.๘	๔๐๖.๐	๑๐.๐	-	-	๒,๑๑๙.๘
๒๕๔๘	-	-	๘๘.	๑๕๕	๒๑๗.๑	๒๘๖.๑	๑๘๙.๐	๕๑๗.๘	๔๐๖.๐	๑๐.๐	-	-	๑,๘๗๙.๓
๒๕๔๙	-	๓๐.	๑๐๖	-	๙๘.๗	๑๓๕.๖	๑๒๒.๘	๓๓๐.๒	๔๔๘.๙	-	๕.๐	-	๑,๒๗๗.๕
๒๕๕๐	๓๑.	๑๐๒	๓๓.	๔๖.	๑๓๔.๗	๑๖๙.๐	๖๘๖.๘	๖๓๑.๑	๒๗๓.๓	-	-	-	๑,๒๗๗.๕
๒๕๕๑	-	-	๒๒.	๒๖.	๒๑๗.๗	๑๙๑.๗	๓๐๖.๕	๓๕๑.๐	๔๔๔.๓	-	๗๓.๑	-	๒,๑๐๘.๘
รวม/เดือน	๓๖.	๑๔๘	๔๔๑	๖๘๑	๑๘๓๖.	๒๔๖๕.	๓๒๓๑.	๔๕๙๒.	๓๓๔๖.	๑๑๙	๑๓๕.	-	๒,๑๐๘.๘
เฉลี่ย/เดือน	๓	.๕	๔	.๘	๓	๙	๕	๗	๓	๐	๓	-	๓
เฉลี่ย/ปี	๓๖.	๑๔๘	๔๔๑	๖๘๑	๑๘๓๖.	๒๔๖๕.	๓๒๓๑.	๔๕๙๒.	๓๓๔๖.	๑๑๙	๑๓๕.	-	๒,๑๐๘.๘
เฉลี่ย/ปี	๓	.๕	๔	.๘	๓	๙	๕	๗	๓	๐	๓	-	๓

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาอำเภอ นาคู จังหวัดกาฬสินธุ์. ๒๕๕๑

ข้อมูลสาธารณูปโภค

๑. ถนนลาดยาง จำนวน ๑ สาย ความยาว ๖ กิโลเมตร (นาคู-สกลนคร)
๒. ถนนลูกรัง จำนวน ๒ สาย ความยาว ๑๒ กิโลเมตร
๓. ถนนคอนกรีต จำนวน ๔๒ สาย กระจายอยู่ตามหมู่บ้านทั้ง ๑๔ หมู่บ้าน
๔. ประปา จำนวน ๑๔ หมู่บ้านราษฎรใช้ประโยชน์ ๒,๑๓๙ ครัวเรือน
๕. ไฟฟ้า จำนวน ๑๔ หมู่บ้าน

สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ของชุมชน

๑. โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๔ โรงเรียน
๒. โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๒ โรงเรียน
๓. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๔ แห่ง
๔. วัดพุทธ จำนวน ๑๑ แห่ง
๕. สถานีอนามัย จำนวน ๒ แห่ง
๖. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๑ แห่ง
๗. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี จำนวน ๑ แห่ง

ภัยธรรมชาติ

๑. น้ำท่วม โดยทั่วไปพื้นที่ตำบลบ่อแก้วเป็นที่ดอนมีลำห้วยหลายสายไหลผ่านในฤดูฝน เนื่องจากการระบายน้ำของลำห้วยเป็นไปค่อนข้างช้าซึ่งทำให้เกิดน้ำท่วมได้ง่าย แต่เป็นช่วงระยะเวลาสั้น

๑-๒ วัน ไม่ทำให้เกิดความเสียหายแต่อย่างใดพบในหมู่ที่ ๕, ๖, ๗, ๑๓

๒. ฝนแล้ง มีพื้นที่ในบางส่วนซึ่งเป็นที่ดอนคิดเป็น ๐.๕% ที่ได้รับผลกระทบแต่ไม่พบบ่อย เพราะโดยทั่วไปจะมีปริมาณฝนค่อนข้างสูงจึงทำให้สภาวะฝนทิ้งช่วงและฝนแล้ง ของตำบลไม่เกิดความเสียหายต่อการปลูกพืช (ข้อมูลย้อนหลังปี ๒๕๔๒-๒๕๕๑) ๑๐ ปี

๓. โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด โดยทั่วไปการระบาดของศัตรูพืชมีการระบาดค่อนข้างรุนแรงเนื่องจากเกษตรกรใช้สารเคมีค่อนข้างสูงมีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม

๑.๒ ข้อมูลทางชีวภาพ

พืชเศรษฐกิจและพันธุ์พืชที่ปลูกของตำบล

๑. ข้าวนาปี ข้าวเหนียว ได้แก่ พันธุ์ กข.๖

ข้าวเจ้า ได้แก่ พันธุ์ขาวดอกมะลิ ๑๐๕

ข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมือง ได้แก่ ข้าวกระดุง, เหลืองบุญมา, อีน้อย, มะยม

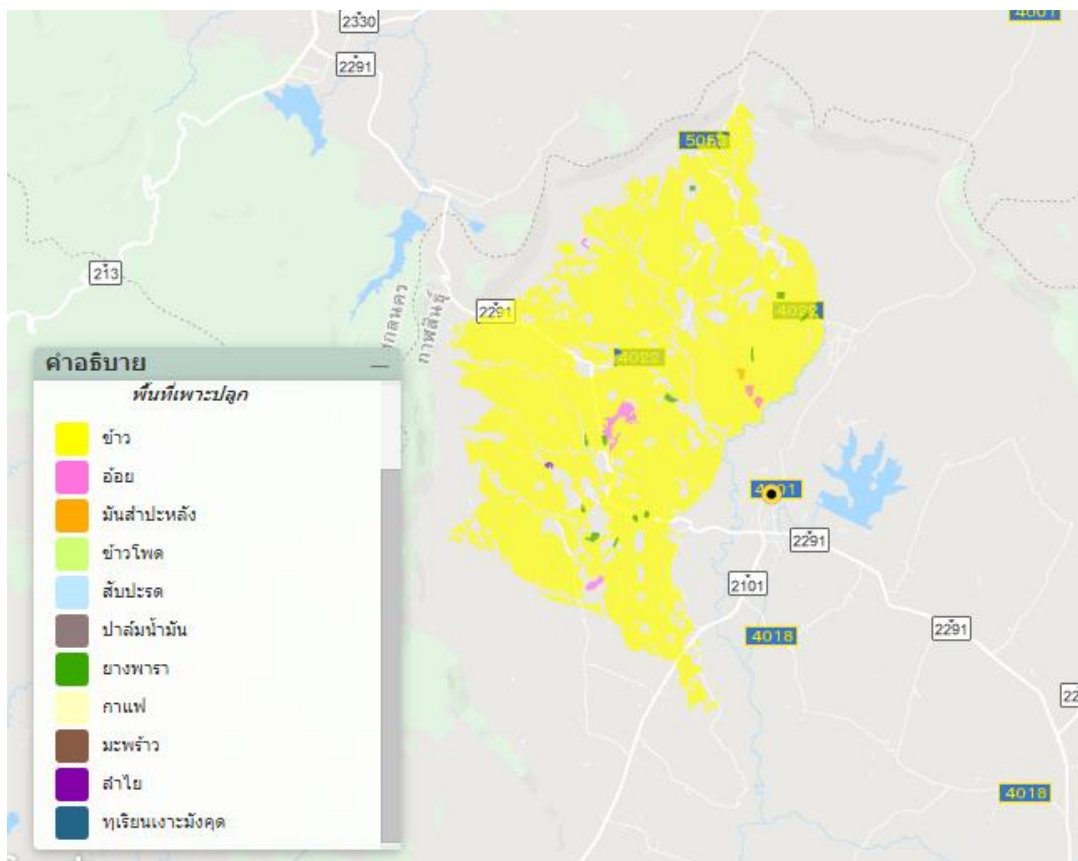
๒. ถั่วลิสง พันธุ์ที่นิยมปลูกมาก ได้แก่ พันธุ์ไทนาน ๙ และ สข.๓๘

๓. มันสำปะหลัง พันธุ์ที่นิยมปลูกมาก ได้แก่ ระยอง ๙๐, เกษตรศาสตร์ ๕๐, ห้วยบง

๔. อ้อยโรงงาน พันธุ์ที่นิยมปลูกมาก ได้แก่ พันธุ์อุทอง และ เค ๒๐๐

๕. มะขามหวาน พันธุ์ที่นิยมปลูกมาก ได้แก่ พันธุ์สีทอง, สีชมพู

๖. มะม่วง พันธุ์ที่นิยมปลูกมาก ได้แก่ แก้ว, เขียวเสวย, น้ำดอกไม้

ภาพที่ ๗ แสดงพืชเศรษฐกิจและพันธุ์พืชที่ปลูกของตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

พันธุ์สัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล (ที่มาสำนักงานปศุสัตว์อำเภอนาคู)

๑. โคเนื้อ	จำนวน ๑,๔๑๒ ตัว
๒. กระบือ	จำนวน ๔๐๘ ตัว
๓. สุกร	จำนวน ๒๔๐ ตัว
๔. ไก่	จำนวน ๘,๕๕๐ ตัว
๕. เป็ด	จำนวน ๔๘๖ ตัว

แมลงเศรษฐกิจที่สำคัญ

๑. เลี้ยงจิ้งหรีด จำนวน ๔ หมู่บ้าน เกษตรกร ๑๘ ราย
  - พันธุ์ที่เลี้ยง ได้แก่ ทองดำ, ทองแดง

การใช้ประโยชน์จากที่ดิน

- พื้นที่การเกษตรทั้งหมด จำนวน ๓๐,๓๙๔ ไร่
- พื้นที่ปลูกข้าว จำนวน ๒๙,๒๘๔ ไร่
- พื้นที่ปลูกพืชไร่ จำนวน ๕๗๐ ไร่
- พื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น จำนวน ๖๘๐ ไร่
- พื้นที่ปลูกผัก จำนวน ๒๐ ไร่
- พื้นที่ทำไร่นาสวนผสม จำนวน ๑๒๐ ไร่

ระบบการผลิต

๑. การทำนาปี ของตำบลบ่อแก้วเป็นแบบอาศัยน้ำฝนอย่างเดียวการปักดำโดยปกติจะทำในเดือน กรกฎาคม-สิงหาคม และเก็บเกี่ยวในเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายน เป็นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในส่วนที่เหลือจะมีเกษตรประมาณ ๑๐% ที่ผลิตเป็นการค้าอย่างเดียวคือมีการปลูกเฉพาะข้าวเจ้าเพื่อจำหน่ายแต่มีการผลิตปีละ ๑ ครั้ง ผลผลิตเฉลี่ย ๔๐๐ กิโลกรัม/ไร่
๒. ถั่วลิสง มีการผลิตเฉพาะในฤดูแล้งคือหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้วจะมีการปลูกถั่วลิสงบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยจานระหว่างเดือนธันวาคม-มกราคม ของทุกปีโดยมีพื้นที่การผลิต ประมาณ ๑๐๐ ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย ๒๘๐ กิโลกรัม มีผลผลิตรวม ๒๘ ตัน
๓. อ้อยโรงงาน มีพื้นที่ปลูกประมาณ ๒๕๒ ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย ๘,๐๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ เป็นการผลิตแบบ ครบวงจรโดยจำหน่ายให้โรงงานน้ำตาลมิตรภาพสินธุ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
๔. มันสำปะหลังโรงงาน มีการปลูกมันสำปะหลังทั้งหมดจำนวน ๒๑ ไร่ ในเขตพื้นที่ตำบลบ่อแก้วปลูกช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม ของทุกปีเก็บเกี่ยวในช่วง เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ โดยมีผลผลิตเฉลี่ย ๓,๐๐๐ กิโลกรัม/ไร่ จำหน่ายที่โรงงาน แป้งมันกาฬสินธุ์ อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ การผลิตจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับราคาของผลผลิตเป็นตัวกำหนดพื้นที่ปลูก

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- ตำบลบ่อแก้วมีพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ เนื่องจากมีพื้นที่ป่าไม้และภูเขา ล้อมรอบทางทิศตะวันตกและทิศเหนือของตำบลมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน ๒ แห่ง คือ

๑. น้ำตกคำเตย เป็นน้ำตกที่สวยงามแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ ๑ บ้านบ่อแก้ว ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจจะมีคนไปเที่ยวกันมากในวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ การเดินทางสะดวกเพราะอยู่ใกล้ถนนใหญ่สายนาคู-สกลนคร

๒. น้ำตกผานางคอย เป็นน้ำตกสวยงามอีกแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ ๓, ๑๐ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นสถานที่พักผ่อนของคนทั่วไปแต่การเดินทางสะดวกทางลาดยางเข้าถึง และ กำลังพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง

ตารางที่ ๒ กิจกรรมการผลิตพืช สัตว์ ปฏิทินการผลิตและดูแลรักษาในรอบปี
ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

[illegible]

ตารางที่ ๓ กิจกรรมการผลิตพืช สัตว์ ปฏิทินการผลิตและดูแลรักษาในรอบปี
ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	หมายเหตุ
ด้านประมง - ปลานิล - ปลาดูเกีย - ปลานิล - ปลาดูเกีย													-ปล่อยปลาเดือน มิ.ย.-ส.ค.ของทุก ปี อายุการเลี้ยง ๖-๘ เดือน เก็บเกี่ยวผลผลิต

ตารางที่ ๔ แสดงปริมาณผลผลิตพืช-สัตว์

ที่	ชนิดผลผลิต	จำนวน (ไร่, ตัว)	ผลผลิต เฉลี่ย (กก.)	ผลผลิตรวม (กก., ตัว)	หมายเหตุ
๑	ข้าวนาปี	๑๘,๐๒๕	๔๐๐ กก.	๗,๒๑๐ ตัน	ผลผลิตมีการ เปลี่ยนแปลงทุก ปีเนื่องจาก ปัญหาจากดิน และการจัดการ
๒	ถั่วลิสง	๑๐๐ ไร่	๒๘๐ กก.	๒๘,๐๐๐ กก.	
๓	มันสำปะหลังโรงงาน	๔๐ ไร่	๓,๐๐๐ กก.	๑๒๐,๐๐๐	
๔	อ้อยโรงงาน	๓๐ ไร่	๘,๐๐๐ กก.	กก.	
๕	ไม้ผล	๑๐๐ ไร่	๖๐๐ กก.	๒๔๐ ตัน	
๖	พืชผัก	๑๓๘ ไร่	๑,๘๐๐ กก.	๖๐ ตัน	
๗	โคเนื้อ	๑,๔๑๒ ตัว	-	๒๔๓ ตัน	
๘	กระบือ	๔๐๘ ตัว	-	๑,๔๑๒ ตัว	
๙	เป็ด	๔๘๖ ตัว	-	๔๐๘ ตัว	
๑๐	ไก่	๘,๕๕๐ ตัว	-	๔๘๖ ตัว	
๑๑	ปลา	๕๔ ราย	-	๘,๕๕๐ ตัว ๕,๐๐๐ กก.	

๑.๓ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ขนาดการถือครองที่ดิน

- ตำบลบ่อแก้วมีพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ แต่พื้นที่การเกษตรมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นภูเขาสรุปได้ดังนี้

๑. พื้นที่ทั้งหมด ๔๕,๔๐๔ ไร่
๒. พื้นที่การเกษตร ๓๐,๓๙๔ ไร่
๓. พื้นที่นา ๒๙,๒๘๔ ไร่
๔. พื้นที่ไร่ ๕๗๐ ไร่
๕. พื้นที่สวน ๕๔๐ ไร่

ตารางที่ ๕ แสดงขนาดพื้นที่ถือครองการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตร

หมู่ที่	ที่นา ถือครอง จำนวน (ไร่)	เฉลี่ย/ ครัว เรือน	ที่ไร่ ถือครอง จำนวน (ไร่)	เฉลี่ย/ ครัว เรือน	ที่สวน ถือครอง จำนวน (ไร่)	เฉลี่ย/ ครัว เรือน	รวมพื้นที่ ถือครอง การเกษตร (ไร่)	เฉลี่ย/ ครัวเรือน (ไร่)
๑	๑,๑๒๓	๗	๑๐๐	๐.๖	๓๒	๐.๑๙	๑,๒๕๕	๗.๔
๒	๒,๑๑๐	๑๗	-	-	๑๐	๐.๐๘	๒,๑๒๐	๑๗.๕
๓	๙๘๕	๕	-	-	๒๕	๐.๑๔	๑,๐๑๐	๕.๕
๔	๑,๐๐๕	๙	-	-	๕	๐.๐๔	๑,๐๑๐	๙
๕	๑,๘๕๐	๑๒	-	-	๒๐	๐.๑๓	๑,๘๗๐	๑๒
๖	๗๐๕	๔	๑๒๐	๐.๕	๒๐	๐.๐๙	๘๔๕	๔
๗	๒,๓๔๐	๑๔	-	-	๑๘	๐.๑๑	๒,๓๕๘	๑๔.๔
๘	๑,๐๗๐	๗	-	-	๒๕	๐.๑๕	๑,๐๙๕	๗
๙	๑,๔๘๐	๑๖	-	-	๑๖	๐.๑๗	๑,๔๙๖	๑๖
๑๐	๑,๐๕๗	๑๐	-	-	๑๒	๐.๑๑	๑,๐๖๙	๑๐
๑๑	๙๒๐	๒๒	๑๕	๐.๓	๑๕	๐.๓๗	๙๕๐	๒๓
๑๒	๙๖๔	๗	๗๐	๐.๕	๒๐	๐.๑๔	๑,๐๕๔	๗.๖
๑๓	๗๒๐	๖	๑๘๕	๑.๕	๑๕	๐.๑๒	๙๒๐	๗
๑๔	๙๖๕	๙	-	-	๕	๐.๐๔	๙๗๐	๖
รวม	๑๗,๒๙๕	๙	๔๙๕	๐.๒๖	๒๓๘	๐.๑๒	๑๘,๐๒๕	๙.๔

ที่มา : กชช ๒ ค

สิทธิในที่ดินทำกิน

- ตำบลบ่อแก้วโดยทั่วไปมีสิทธิในที่ดินทำกินเกือบทั้งหมดมีเช่าบางส่วนเพื่อเพิ่มเติมให้ได้ผลผลิตแต่เช่า
โดยแบ่งผลผลิตกัน เช่น ทำนาแบ่งข้าวกัน

ตาราง ๖ แสดงสิทธิในที่ดินทำกิน

หมู่ที่	มีที่ดินทำกิน โดยไม่ต้องเช่า	มีที่ดินทำกินแต่ต้อง เช่าเพิ่มบางส่วน	ไม่มีที่ดินทำกินเช่า ทั้งหมด	รวม
๑	๑๖๕	๕	-	๑๗๐
๒	๑๒๑	-	-	๑๒๑
๓	๑๘๒	๒	-	๑๘๔
๔	๑๐๘	๒	-	๑๑๐
๕	๑๕๗	-	-	๑๕๗
๖	๒๒๔	๓	-	๒๒๗
๗	๑๖๔	-	-	๑๖๔
๘	๑๖๐	๑	๑	๑๖๒
๙	๙๒	๓	-	๙๕
๑๐	๑๐๑	๔	-	๑๐๕
๑๑	๔๑	-	-	๔๑
๑๒	๑๓๖	๒	๑	๑๓๙
๑๓	๑๒๕	-	-	๑๒๕
๑๔	๑๑๗	-	-	๑๑๗
รวม	๑,๘๙๓	๒๒	๒	๑,๙๑๗
%ต่อจำนวน ครัวเรือนทั้งหมด	๙๘.๗๕%	๑.๑๕	๐.๑	๑๐๐

ที่มา : กชช ๒ ค

จำนวนแรงงาน

- ตำบลบ่อแก้วมีจำนวนแรงงาน เฉลี่ย ๓-๔ คน/ครัวเรือน ปัจจุบันมีการเคลื่อนย้ายแรงงาน ค่อนข้างสูงเพื่อไปรับจ้างต่างจังหวัดและกรุงเทพมหานคร เพราะได้ค่าตอบแทนสูงส่วนหนึ่งจะส่งเงินมาให้ ครอบครัวเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำนาในบางส่วนจะเดินทางกลับเมื่อถึงฤดูกาลทำนา แต่เนื่องจากการผลิต เกษตรกรจะใช้การจ้างแรงงานเป็นหลักจึงทำให้ค่าจ้างแรงงานในการผลิตค่อนข้างสูง ต้นทุนการผลิตจึงสูงตามไปด้วย การผลิตไม่คุ้มต่อการลงทุนการผลิต

รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน

- การวิเคราะห์กระแสรายรับ-รายจ่ายในภาคการเกษตร (บาท/ปี/ครัวเรือน) ของตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จำนวน ๒๓๕ ครัวเรือน ๑๔ หมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

รายได้	รายจ่าย
- ในภาคเกษตร/ปี/ครัวเรือน (๑๔ หมู่บ้าน) ๑. ขายข้าว ๖,๕๐๐ บาท ๒. ขายมันสำปะหลัง ๔,๒๐๐ บาท ๓. ขายโค-กระบือ ๘,๐๐๐ บาท ๔. ขายเปิด-ไก่ ๒,๘๐๐ บาท ๕. ขายพืชผัก ๑,๒๐๐ บาท ๖. ขายปลา ๔,๗๒๐ บาท รวม ๒๘,๓๖๐ บาท - นอกภาคเกษตร/ปี/ครัวเรือน ๑. รับจ้างทั่วไป ๖,๕๐๐ บาท ๒. เงินเดือนค่าตอบแทน ๔,๒๐๐ บาท ๓. ลูก / สามี / ภรรยาส่งให้ ๘,๐๐๐ บาท ๔. หักถดถอย ๒,๘๐๐ บาท ๕. ค่าขาย ๙๔๐ บาท ๖. อื่น ๆ ๑,๒๐๐ บาท รวม ๒๔,๖๕๐ บาท รวมรายรับทั้งสิ้น ๕๓,๐๑๐ บาท	- ค่าใช้จ่ายในภาคเกษตร/ปี/ครัวเรือน (๑๔ หมู่บ้าน) ๑. ลงทุนทำนา ๖,๒๐๐ บาท ๒. ลงทุนปลูกมันฯ ๔,๐๐๐ บาท ๓. ลงทุนเลี้ยงโค-กระบือ ๓,๕๐๐ บาท ๔. ลงทุนเลี้ยงเปิด-ไก่ ๘๑๕ บาท ๕. ลงทุนปลูกผัก ๖๐ บาท ๖. ลงทุนเลี้ยงปลา ๕๐๐ บาท ๗. ลงทุนนำไร่นาสวนผสม ๓,๕๐๐ บาท รวม ๑๘,๕๗๕ บาท - ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน/ปี/ครัวเรือน ๑. ค่าอาหาร ๑๘,๐๐๐ บาท ๒. ค่าศึกษาบุตร ๖,๐๐๐ บาท ๓. ค่าเครื่องนุ่งห่ม ๑,๘๐๐ บาท ๔. ค่ารักษาพยาบาล ๑,๐๐๐ บาท ๕. ค่าผงซักฟอก-สบู่-ยาสีฟัน ๑,๕๐๐ บาท ๖. ค่าทำบุญตามประเพณี ๑,๔๐๐ บาท ๗. ค่าน้ำ-ค่าไฟ ๘๔๐ บาท ๘. ค่าขนมลูกหลาน ๒,๕๐๐ บาท ๙. ค่าเลี้ยงโชค ๓๖๐ บาท ๑๐. ค่าฌาปนกิจสงเคราะห์ ๔๐๐ บาท รวม ๓๒,๔๐๐ บาท รวมรายจ่ายทั้งสิ้น ๕๐,๙๗๕ บาท

- สรุปราษฎรตำบลบ่อแก้วมีรายได้มากกว่ารายจ่ายเฉลี่ย ๒,๐๓๕ บาท ซึ่งเป็นเพียงการสุ่มตัวอย่างจากผู้เข้าร่วมจัดทำเวทีชุมชนในบางส่วนเท่านั้นควรจะมีการศึกษาเพิ่มเติม

เป้าหมายของการทำฟาร์ม

๑. เพื่อเพิ่มรายได้ต่อครัวเรือนของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องจากกิจกรรมการปลูกพืชหลายชนิดหลายครั้ง และหรือการผสมผสานกิจกรรมทั้งพืชสัตว์ประมงในลักษณะการทำไร่นาสวนผสมและตามกลุ่มพืชหลัก คือ ข้าว พืชไร่ และพืชสวน (พืชผัก, ไม้ผล, ไม้ยืนต้นและไม้ดอก) โดยใช้หลักวิชาการการจัดการฟาร์ม
๒. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรดิน พืชพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินกิจกรรมการเกษตรจากภัยธรรมชาติหรือปัญหาอื่น ๆ ของเกษตรกรและให้เกษตรกรสามารถตัดสินใจเลือกกิจกรรมการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่
๔. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรประกอบอาชีพตามวิชาการเกษตรแผนใหม่ทั้งด้านการผลิตและการจำหน่าย โดยยึดหลักปรับปรุงคุณภาพผลผลิตลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยมีกำไรสูงสุดและมีรายได้ต่อเนื่อง
๕. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักวางแผนและงบประมาณฟาร์ม สามารถบันทึกกิจกรรมฟาร์มและลงบัญชีฟาร์มได้อย่างถูกต้อง
๖. เพื่อขยายผลสู่เกษตรกรข้างเคียง และเกษตรกรทั่วไปได้เรียนรู้และนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมแต่ละสภาพของฟาร์ม

เทคนิคและวิธีการผลิต

๑. **ข้าวนาปี** การเตรียมดินส่วนใหญ่ใช้รถไถนาเดินตามนิยมนำเกือบบทุกคร้วเรือนโดยมีการไถ ๒ ครั้ง คือไถตะและไถแปร
การปักดำ ใช้ระยะปักดำประมาณ ๒๕-๓๐ ซม. จำนวน ๒-๓ ต้น/จับ
การใส่ปุ๋ย มีการใส่ปุ๋ยจำนวน ๑ ครั้ง ใส่ทั้งปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีสูตร ๑๖-๑๖-๘ และ ๑๖-๒๐-๐ อัตรา ๒๐-๓๐ กก./ไร่
การกำจัดศัตรูพืช มีการระบาดของศัตรูข้าวค่อนข้างน้อย เกษตรกรสามารถแก้ไขด้วยตนเอง ศัตรูพืชที่สำคัญได้แก่ โรคไหม้
การเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีการเก็บเกี่ยวถูกต้องจึงทำให้คุณภาพข้าวของตำบลมีคุณภาพดีคือ เกษตรกรจะมีการระบายน้ำและนับจำนวนวันหลังจากข้าวออกดอก ๓ วัน โดยมีผลผลิตเฉลี่ย ๔๐๐ กิโลกรัม / ไร่
๒. **ถั่วลิสง**
  - พันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ พันธุ์ สข.๓๘ และพันธุ์ไทนาน ๙ ใช้เมล็ดพันธุ์ ๒๐ กก./ไร่
  - การเตรียมดิน มีการไถ ๒ ครั้ง ทำการยกร่องกว้าง ๓๐ ซม. ปลูก ๒ แถว ระยะระหว่างต้น ๑๐ ซม. ระหว่างแถว ๑๕ ซม. บางรายมีการใส่ปุ๋ยรองพื้นก่อนปลูก
  - การพูนโคน เกษตรกรจะมีการพูนโคนหลังดายหญ้าหลังปลูก ๒๐-๓๐ วัน
  - การใส่ปุ๋ย นิยมใส่ปุ๋ย ๑-๒ ครั้ง ก่อนปลูกและหลังปลูกใช้ปุ๋ยเคมีสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๒๐-๓๐ กิโลกรัม/ไร่
  - การให้น้ำจะให้น้ำแบบปล่อยตามร่องให้น้ำทุก ๗ วัน/ครั้ง
  - การป้องกันกำจัดศัตรูถั่วลิสง ที่เห็นมาเกษตรกรมักพบปัญหาเรื่องโรคเน่าคอดิน เกษตรกรจะมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูกเพื่อแก้ปัญหาโรคดังกล่าว
  - การเก็บเกี่ยว ส่วนมากจะเก็บเกี่ยวในช่วง เดือนเมษายน โดยใช้แรงงานคนเก็บเกี่ยวแล้วนำไปตากแดดประมาณ ๓-๔ แดด หลังจากปิดฝักแล้วโดยได้ผลผลิตเฉลี่ย ๓๐๐ กิโลกรัม/ไร่

๓. มันสำปะหลังโรงงาน

- พันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ พันธุ์ระยอง ๙๐ และเกษตรศาสตร์ ๕๐ ,ห้วยบง
- การเตรียมดินมีการไถ ๑ ครั้งแล้วปลูก โดยมีระยะการปลูกระหว่างต้นและระหว่างแถว ๘๐×๘๐ ซม. หลุมละ ๒ ท่อน ๆ ละ ๑๐ ซม.
- ฤดูกาลปลูก มีการปลูกในช่วงเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายน ของทุกปี
- กำจัดวัชพืช จำนวน ๒ ครั้ง ไม่นิยมใส่ปุ๋ยเพราะราคาขายต่ำ
- ผลผลิตเฉลี่ย ๒,๕๐๐ กิโลกรัม/ไร่

๔. อ้อยโรงงาน

- พันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ พันธุ์อู่ทอง และเค ๒๐๐
- การเตรียมดินมีการไถ จำนวน ๒ ครั้ง แล้วยกร่องมีการปลูกแบบแถวคู่
- การใส่ปุ๋ย นิยมใส่ปุ๋ย ๒ ครั้ง คือ ก่อนปลูก และหลังปลูก เฉลี่ยอัตรา ๕๐ กก./ไร่
- เกษตรกรดูแลรักษาทั้ง ๕ ระยะในการปลูกอ้อย

๕. ไม้ผลไม้ยืนต้น (มะม่วง, มะขาม)

- พันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ แก้ว, เขียวเสวย, หนั่งกลางวัน และพันธุ์สีทอง, สีชมพู
- การเตรียมดิน ขนาดของหลุม $๕๐ \times ๕๐ \times ๕๐$ เซนติเมตร มีการรองก้นหลุมด้วย อินทรีย์วัตถุก่อนปลูกระยะปลูก ๘×๘ เมตร ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๒๐-๒๕ กก./ไร่ เกษตรกรนิยมใส่ปุ๋ยปีละ ๑ ครั้งหลังการเก็บเกี่ยว
- การตัดแต่งกิ่ง เกษตรกรจะมีการตัดแต่งกิ่งทั้งมะม่วง, มะขาม หลังการเก็บเกี่ยวเฉพาะ ต้นที่ให้ผลผลิตแล้ว

๖. การปลูกพืชผัก

- พันธุ์ผักที่นิยมปลูก ได้แก่ ผักกาดขาวปลี, เขียวปลี, กวางตุ้ง ซึ่งมีการปลูกบริเวณบ้าน เพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยมีการเตรียมดินยกร่องแปลงกว้าง ๑ เมตร ยาว ๔-๕ เมตร เป็นการปลูกผักแบบปลอดสารพิษ

๗. ปศุสัตว์/ประมง

- กระบือ มีการเลี้ยงเพื่อขายพันธุ์ที่เลี้ยงเป็นกระบือปรีกมีการปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติใน ฤดูแล้งจะปล่อยตลอดปี ฤดูฝนจะเลี้ยงตามไร่นาเพราะมีพื้นที่จำกัดในการเลี้ยงเนื่องจาก มีพื้นที่จำกัดและเกษตรกรใช้เครื่องจักรกลการเกษตรแทนกระบือจึงทำให้มีปริมาณเริ่มลดลง
- โค เกษตรเลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย พันธุ์ที่เลี้ยงเป็นพันธุ์พื้นเมืองประมาณ ๘๐% ส่วนที่เหลือ เป็นพันธุ์ลูกผสมอเมริกันบรามันส์ลักษณะการเลี้ยงจะปล่อยเลี้ยงเป็นฝูงใหญ่ มีการ สุขาภิบาลโดยติดต่อปศุสัตว์อำเภอในการให้วัคซีนป้องกันโรค
- สุกร
  - พันธุ์ที่นิยมเลี้ยง ได้แก่ ลาร์ทไวท์และดอร์คเจอร์ซี่
  - ลักษณะการเลี้ยงโดยทั่วไปมีการเลี้ยงในเล้ารายละ ๑๐-๑๕ ตัว และส่วนใหญ่จะ เลี้ยงเฉพาะเกษตรกรที่มีโรงสีข้าวเพราะมีปัญหาเรื่องรำราคาแพงแต่ราคาของสุกรตกต่ำ
- ไก่
  - พันธุ์ที่เลี้ยงโดยทั่วไปเป็นพันธุ์พื้นเมือง และมีการเลี้ยงไก่เนื้อจำนวน ๒ ฟาร์ม
  - ลักษณะการเลี้ยงเป็นแบบปล่อยเล้าเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน เฉลี่ย ๒๐-๓๐ ตัว/ ครัวเรือน การเลี้ยงจะปล่อยให้ไก่หากินเองตามธรรมชาติโดยจะมีการสร้างเล้าตาม ใต้ถุนบ้านและยังอาจเกษตรกรมีปัญหาในด้านการป้องกันโรคจึงทำให้ไม่นิยมเลี้ยงเป็นการค้า

- ปลา

- พันธุ์ที่นิยมเลี้ยงกัน ได้แก่ นิล, ตะเพียน, นิลซีพี
- ลักษณะการเลี้ยงส่วนใหญ่ เป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรจะขุดบ่อขนาดเล็กตามไร่นาเป็นการเลี้ยงแบบธรรมชาติ เพราะการเกษตรไม่กล้าลงทุน และขนาดความรู้ในการเลี้ยงปลามีเกษตรกรประมาณ ๒๐-๓๐ ราย ที่มีการเลี้ยงแบบการค้าโดยใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักเป็นอาหารเสริมจากการใช้รำและหัวอาหารซึ่งราคาแพง

- สัตว์ใช้งาน

- ตำบลบ่อแก้วมีสัตว์ใช้งานในอดีต ได้แก่ กระบือ – โค แต่ปัจจุบันเกษตรกรนิยมใช้เครื่องจักรกลการเกษตร ได้แก่ รถไถนาเดินตามแทน

เครื่องจักรกลการเกษตร

๑. รถไถนั่งขับ	จำนวน ๑๖ คัน
๒. รถไถนาเดินตาม	จำนวน ๓๖๐ เครื่อง
๓. เครื่องสูบน้ำ	จำนวน ๑๘๒ เครื่อง
๔. เครื่องนวดข้าว	จำนวน ๖๕ เครื่อง
๕. โรงสีข้าว	จำนวน ๑๒ โรง

ปัจจัยการผลิตที่สำคัญของเกษตรกร

๑. พันธุ์พืช – พันธุ์สัตว์, ปลา
๒. ปุ๋ยอินทรีย์, เคมี, อาหารสัตว์
๓. สารเคมี, เวชภัณฑ์รักษาโรคสัตว์
๔. น้ำและแหล่งน้ำในการผลิต

ผลผลิตเฉลี่ยราคาต้นทุนการผลิต

ผลผลิตเฉลี่ย / ไร่		ราคาผลผลิต / ไร่	ต้นทุนการผลิต / ไร่
๑. ข้าวนาปี	๔๐๐ กก.	๒,๐๐๐ บาท	๑,๒๕๐ บาท
๒. ถั่วลิสง	๒๕๐ กก.	๓,๕๐๐ บาท	๑,๕๐๐ บาท
๓. มันสำปะหลัง	๒,๕๐๐ กก.	๒,๕๐๐ บาท	๑,๘๕๐ บาท
๔. อ้อยโรงงาน	๘,๐๐๐ กก.	๔,๔๐๐ บาท	๓,๙๐๐ บาท
๕. ไม้ผล (มะม่วง)	๓๐๐ กก.	๙๐๐ บาท	๙๕๐ บาท
๖. พืชผัก	๒,๐๐๐ กก.	๑๐,๐๐๐ บาท	๔,๐๐๐ บาท
๗. ข้าวโพดหวาน	๓,๐๐๐ กก.	๖,๕๐๐ บาท	๓,๐๐๐ บาท

การรวมกลุ่มเกษตรกรและเงินทุนของกลุ่ม

ที่	ชื่อกลุ่ม	สถานที่ตั้ง	สมาชิก	เงินทุน
๑	กลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ตำบลบ่อแก้ว	หมู่ ๗ บ้านห้วยพัฒนา	๒๒๐ ราย	๑๐๐,๐๐๐ บาท
๒	กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรตากแห้ง	หมู่ ๗ บ้านห้วยพัฒนา	๒๐ ราย	๓๐,๐๐๐ บาท
๓	กลุ่มสมุนไพรดอนหินงาม	หมู่ ๓ บ้านนางาม	๕๗๓ ราย	๑๓๐,๐๐๐ บาท
๔	กลุ่มผู้ปลูกข้าวอินทรีย์จีไอไทนางาม	หมู่ที่ ๑๐ บ้านทุ่งนางาม	๔๐ ราย	๔,๐๐๐ บาท

แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต

- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คิดเป็น ๘๐% ของแหล่งสินเชื่อทั้งหมด
- สหกรณ์การเกษตร ๒%
- ธนาคารพาณิชย์ ๒%
- กองทุนหมู่บ้าน ๗๐%
- ญาติพี่น้อง ๐.๕%
- พ่อค้า ๐.๕%
-

ข้อมูลการตลาด

ข้าวนาปี มีวิธีการตลาดและแหล่งรับซื้อผลผลิต โดยทั่วไปจะนำไปขายที่สหกรณ์การเกษตรอำเภอ นาคุ และโรงสีเอกชนในอำเภอนาคุ อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ถั่วลิสง มีวิธีการตลาดจากแหล่งรับซื้อโดยทั่วไปจะมีพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดสกลนครและกาฬสินธุ์มารับซื้อเกษตรกรบางรายได้รับประกันราคาผลผลิตจากโรงงานที่มารับซื้อ (โรงงานแปรรูปถั่วลิสง จังหวัดสกลนคร)

อ้อยโรงงาน เกษตรกรที่ปลูกอ้อยทั้งหมดจะนำผลผลิตไปขายที่โรงงานน้ำตาลมิตรกาฬสินธุ์ โดยได้รับโควตาจากการจดทะเบียนของสมาคมชาวไร่อ้อย

มันสำปะหลัง เกษตรกรจะนำผลผลิตทั้งหมดไปจำหน่ายที่โรงแปงมันกาฬสินธุ์ อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

พืชผัก โดยทั่วไปเกษตรกรผลิตไม่มากนักจึงไม่มีปัญหาในการผลิตตลาดจำหน่ายที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดสดอำเภอนาคุ และร้านค้าตามหมู่บ้าน

ไม้ผล (มะม่วง, มะขาม)

- การผลิตตามไร่นาและแบบสวนหลังบ้านมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อโดยเฉพาะมะม่วงแก้วจะมีพ่อค้ามารับซื้อจากอำเภอกุฉินารายณ์ ส่วนมะขามก็มีการจำหน่ายลักษณะคล้ายกัน

โค - กระบือ การจำหน่ายโดยทั่วไปจะมีพ่อค้าจากต่างตำบลและอำเภอมารับซื้อเพื่อนำไปจำหน่ายต่อตามตลาดนัดโค - กระบือ ของแต่ละอำเภอซึ่งได้ราคาสูง

สุกร การจำหน่ายจะมีพ่อค้าในเขตตำบลและอำเภอนาคุ, อำเภอเขาวงมารับซื้อโดยเฉพาะโรงฆ่าสัตว์อำเภอนาคุ, อำเภอเขาวง ตามหมู่บ้านตำบลจะมีการซื้อในช่วงเทศกาลทำบุญ

เปิด - ไข่ มีการจำหน่ายในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่มีพ่อค้าคนกลางจากตลาดสดอำเภอนาคู คอยรับซื้อ แต่ต้องเป็นเปิด - ไข่ที่ถอนขน และชำแหละแล้วซึ่งมีราคาสูงกว่าเปิด - ไข่ที่ยังมีชีวิตประมาณ กก.

ละ ๕๐-๖๐ บาท

ปลา มีการจำหน่ายในหมู่บ้านตำบลและตลาดสดอำเภอนาคูเป็นลักษณะการขายแบบขายส่งแต่ส่วนใหญ่จำหน่ายในแต่ละหมู่บ้านซึ่งไม่มีปัญหาในการจำหน่ายเพราะมีการเลี้ยงน้อยมากในหมู่บ้านและ ชุมชน

ภาวะหนี้สิน

- เกษตรกรมีหนี้สินค่อนข้างสูงเนื่องเกษตรกรไม่นำเงินที่กู้ยืมไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการกู้ยืม ทั้งจากธนาคารของรัฐและเอกชน โดยเฉพาะกองทุนหมู่บ้าน ๆ ละ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท จะทำให้เกษตรกรมี ภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้นหากเกษตรกรไม่ทำตามวัตถุประสงค์ที่กู้ยืมเงิน

กองทุนหมู่บ้านและผลการดำเนินการ

- ตำบลบ่อแก้วมีกองทุนหมู่บ้านจำนวน ๑๔ กองทุน จำนวนเงิน ๑,๔๐๐,๐๐๐ บาท โดยมีการปล่อยกู้ให้สมาชิกประมาณ ๘๐๐-๑,๐๐๐ ครัวเรือน เกษตรกรสามารถใช้เงินเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรและศิลปหัตถกรรม เป็นการสร้างรายได้เสริมในครอบครัวและมีงานทำตลอดปี ลดปัญหาการอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองหลวง และต่างจังหวัดทำให้ครอบครัวอบอุ่นลดปัญหาด้านสังคมได้อีกทางหนึ่งส่วนกองทุนอื่น ๆ เช่น ตามโครงการต่าง ๆ ของแต่ละหน่วยงานเกษตรกรจะมีรายได้เป็นเพียงเงินออม และเงินช่วยเหลือในอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงานในนอกฤดูกาลผลิต

๑.๔ ข้อมูลด้านสังคม

ประวัติความเป็นมาของสมาชิกในชุมชน

- ตำบลบ่อแก้วเป็นตำบลหนึ่งใน ๕ ของตำบลซึ่งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยแยกการปกครองมาจากตำบลนาคู เมื่อปี ๒๕๑๕ เดิมประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองวังฝิ่นซ้ายของแม่น้ำโขงแถบเมืองมรุกขนคร ซึ่งเป็นราชธานีในแคว้นโคตรบูรณ์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ประเทศลาว) มาทำมาหากิจอยู่บนเทือกเขาภูพานด้านตะวันตกของ อำเภอเขาวง (เดิมเมืองกุดสินนารายณ์) ในปัจจุบันมีประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงมีการขยายการตั้งบ้านเรือน โดยแบ่งการปกครองออกเป็น ๑๔ หมู่บ้าน มีนายอภิสิทธิ์ ผิวหอม เป็นกำนันคนปัจจุบัน

รูปแบบการปกครอง

- ตำบลบ่อแก้วมีการตั้งถิ่นฐานเป็นแบบกระจายตัวตามเส้นทางของหมู่บ้านบางส่วนไปตั้งบ้านเรือนตามไร่นา เพื่อสะดวกในการดูแลไร่นา และพื้นที่ตั้งบ้านเรือนมีจำกัด จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายรวมกันเป็นแบบเครือญาติ

ขนบธรรมเนียมประเพณี

เกษตรกรในพื้นที่ตำบลบ่อแก้วมีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองสืบทอดมาจากบรรพบุรุษนับถือผีปู่ตาหรือเจ้าบ้านโดยในทุกปีจะมีการทำพิธีเลี้ยงในทุกหกเดือนของทุกปีเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของหมู่บ้านและมีการทำบุญเป็นประเพณีสืบทอดมาครบทั้ง ๑๒ เดือน ดังนี้

๑. เดือนอ้าย	บุญกุ่มข้าว
๒. เดือนยี่	บุญคูณลาน
๓. เดือนสาม	บุญข้าวจี
๔. เดือนสี่	บุญเผาเวด
๕. เดือนห้า	บุญสงกรานต์
๖. เดือนหก	บุญบ้องไฟ
๗. เดือนเจ็ด	บุญชำระบ้าน (เปิงบ้าน)
๘. เดือนแปด	บุญเข้าพรรษา
๙. เดือนเก้า	บุญประดับดิน
๑๐. เดือนสิบ	บุญข้าวสาก
๑๑. เดือนสิบเอ็ด	บุญออกพรรษา
๑๒. เดือนสิบสอง	บุญกฐิน

พิธีกรรมและอิทธิพลทางแนวความคิด

- โดยทั่วไปเกษตรกรจะมีพิธีกรรมทางด้านพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ควบคู่กันไม่สามารถแยกกันได้ โดยเด็ดขาดจะเห็นได้จากขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาจะมีทั้งพิธีกรรมทางศาสนาพุทธและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ โดยมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ภูติผีจะช่วยคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขไม่ให้เกิดอันตรายในบุคคลหนึ่งกระทำการลบหลู่ซึ่งจะทำให้เกิดอาเพศในผู้ที่กระทำและส่วนร่วมด้วย

ศาสนาสืบเนื่องเหนียวและข้อห้ามต่าง ๆ

- เกษตรกรตำบลบ่อแก้วโดยทั่วไปนับถือพุทธศาสนามีพระสงฆ์เป็นสืบนับถือเหนียวจิตใจโดยเฉพาะคนสูงอายุจะมีการปฏิบัติธรรมถือศีลในวันธรรมสวนะ ตลอดฤดูกาลเข้าพรรษา ๓ เดือน ในส่วยข้อห้ามไม่กำหนดแน่ชัด แต่ที่ปรากฏ ได้แก่ ห้ามลบหลู่ผู้ใหญ่ พระสงฆ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่แต่ละหมู่บ้านเคารพกราบไว้ เช่น หอเจ้าบ้าน เป็นต้น

การศึกษา (ตารางที่ ๗)

- จากการสำรวจข้อมูลพบว่า ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ รองลงมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖-๗ และมีการปลดผู้ไม่รู้หนังสือครบ ๑๐๐%

ตารางที่ ๗ แสดงผู้จบการศึกษาของตำบลบ่อแก้ว

ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน (คน)						
		ป.๔	ป.๖-๗	ม.๓	ม.๖	อนุ ปริญญา	ปริญา ตรี	รวม
๑	บ้านบ่อแก้ว	๑๘๕	๑๗๐	๑๒๐	๔๘	๑๕	๑๐	๕๔๘
๒	บ้านหินลาด	๑๗๐	๑๑๒	๖๕	๒๑	๑๘	๘	๓๙๔
๓	บ้านนางาม	๒๐๐	๑๐๒	๑๗๒	๓๖	๑๕	๑๒	๕๓๗
๔	บ้านดอนแคน	๑๒๖	๑๕๐	๖๒	๒๕	๘	๖	๓๑๔
๕	บ้านห้วย	๑๘๒	๑๑๒	๗๔	๔๐	๒๕	๑๐	๔๔๓
๖	บ้านม่วงกุล	๒๗๕	๙๐	๘๖	๔๕	๒๙	๑๔	๕๓๙
๗	บ้านห้วยพัฒนา	๑๘๒	๙๓	๘๐	๖๕	๓๐	๒๒	๔๗๒
๘	บ้านหินลาดใหม่	๒๑๕	๑๐๑	๘๘	๔๐	๔๖	๑๕	๕๐๕
๙	บ้านหินลาดพัฒนา	๑๖๘	๙๔	๖๐	๓๒	๒๖	๘	๓๘๘
๑๐	บ้านทุ่งนางาม	๒๒๐	๑๐๑	๗๒	๓๘	๑๒	๑๑	๔๕๔
๑๑	บ้านโนนพัฒนา	๘๐	๒๐	๑๙	๑๒	๖	๕	๑๔๒
๑๒	บ้านบ่อแก้วสามัคคี	๒๐๓	๑๐๒	๘๓	๓๖	๑๘	๙	๔๕๑
๑๓	บ้านม่วงกุล-โนนสะอาด	๑๖๕	๘๔	๙๐	๓๕	๑๗	๑๒	๔๐๓
๑๔	บ้านดอนศิลา	๑๒๐	๑๓๐	๕๐	๒๐	๙	๘	๓๐๐

ที่มา : กชช ๒ ค.

- รวมประชากรที่จบการศึกษา ๕,๘๘๖ คน จาก ๘,๐๓๔ คน คิดเป็น ๗๓.๒๖% ส่วนที่เหลือ ๒,๑๔๘ คน เป็นเด็กที่ยังไม่ได้ศึกษาและกำลังศึกษาอยู่ในอนาคตแนวโน้มการศึกษาในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีจะสูงขึ้น เนื่องจากการขยายโอกาสทางการศึกษาและประชาชนตื่นตัวส่งลูกหลานให้เรียนจบในระดับอนุปริญญา และปริญญาตรีเพิ่มมากขึ้น

ผู้นำตามธรรมชาติ

- พระสงฆ์
- ครู-อาจารย์
- ผู้สูงอายุที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
- ผู้นำเพื่อทำพิธีกรรมต่าง ๆ
- ผู้นำเพื่อการผลิต
- ผู้นำในการประกอบอาชีพ

กลุ่มตามธรรมชาติ

๑. กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรตากแห้ง
๒. กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนศิลา
๓. กลุ่มยุวเกษตรกรบ่อแก้วพระเทพญาณวิศิษฎ์พัฒนา
๔. กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง
๕. กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด
๖. กลุ่มตัดเสื้อเย็บปัก
๗. กลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง
๘. กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ
๙. กลุ่มผู้เลี้ยงโคพ่อมแม่พันธุ์
๑๐. กลุ่มหน่อไม้อัดปิ้ง
๑๑. กลุ่มไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน

การรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ

- การรวมกลุ่มของเกษตรกรเป็นการรวมกันขึ้นเพื่อต้องการความรู้และทำกิจกรรมร่วมกันในอาชีพที่ตนเองชอบ เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือนซึ่งมีกลุ่มที่ดำเนินงานของตำบลบ่อแก้วมีรายละเอียดดังนี้

๑. กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรตากแห้ง
๒. กลุ่มเกษตรกรบ้านดอนศิลา
๓. กลุ่มยุวเกษตรกรบ่อแก้วพระเทพญาณวิศิษฎ์พัฒนา
๔. กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง
๕. กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด
๖. กลุ่มตัดเสื้อเย็บปัก
๗. กลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง
๘. กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ
๙. กลุ่มผู้เลี้ยงโคพ่อมแม่พันธุ์
๑๐. กลุ่มหน่อไม้อัดปิ้ง
๑๑. กลุ่มไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน

องค์กรในชุมชน

- องค์กรที่สำคัญในชุมชนของตำบลบ่อแก้ว ได้แก่
  ๑. องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว
  ๒. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
  ๓. โรงเรียนประถมศึกษา
  ๔. วัดพุทธ
  ๕. กลุ่มอาชีพต่าง ๆ

บทที่ ๒

การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของตำบลบ่อแก้ว

๒.๑ ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์การเกษตรในพื้นที่

๒.๑.๑ สถานการณ์ในพื้นที่

(๑) Smart Farmer, YSF, ที่มีความรู้ความชำนาญ/เครือข่าย

เกษตรกรต้นแบบ smart farmer ในตำบลบ่อแก้วมีจำนวน ๑ ท่าน ซึ่งภูมิปัญญาที่เกิดจากการสร้างสมประสบการณ์ จนตกผลึกนำมาแก้ไขปัญหการเกษตรให้กับเกษตรกรได้ดี ได้แก่

๑. นายวิเศษ ศรีล้อม หมู่ ๑ เกษตรกรต้นแบบด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ดำเนินกิจกรรมตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เกี่ยวกับการจัดพื้นที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและมีชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมีแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ๆ ได้แก่ พื้นที่น้ำ พื้นที่ดินเพื่อเป็นที่นาปลูกข้าว พื้นที่ดินสำหรับปลูกพืชไม้ผล และที่สำหรับอยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกกร เลี้ยงเป็ด, เลี้ยงไก่ และเลี้ยงปลา ในอัตราส่วน ๓๐:๓๐:๓๐:๑๐ เป็นหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๒) ศักยภาพพื้นที่/ทรัพยากรการเกษตร

แหล่งน้ำ ตำบลบ่อแก้วโดยทั่วไปอาศัยน้ำฝนเป็นหลักและมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นได้แก่อ่างเก็บน้ำห้วยจาน มีความจุ ๒๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร มีระบบส่งน้ำมาเติมจากอ่างเก็บน้ำห้วยแซ่ อำเภอกุพพาน จังหวัดสกลนคร โดยมีพื้นที่รับน้ำ ๒๐๐ ไร่ (ฤดูแล้ง) เกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ ๑๘๐ ครัวเรือน ในหมู่ที่ ๑, ๕, ๗, ๑๒

ป่าไม้ เขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐,๔๓๐ ไร่ หรือร้อยละ ๒๒.๙๗ ของเนื้อที่ตำบล แบ่งออกเป็นเขตต่างๆ ดังนี้ เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ มีเนื้อที่ประมาณ ๙,๗๔๕ ไร่ หรือร้อยละ ๒๑.๔๖ ของเนื้อที่ตำบลประกอบด้วยเขตอุทยานแห่งชาติมีเนื้อที่ประมาณ ๓๑ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๐๗ ของเนื้อที่ตำบล และเขตป่าไม้โซน C เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (โซนE) มีเนื้อที่ประมาณ ๕๘๕ ไร่ หรือร้อยละ ๑.๒๙ ของเนื้อที่ตำบลแต่มีการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรไปแล้วประมาณ ๔๑๓ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๙๑ ของเนื้อที่ตำบลจึงมีพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจคงเหลือประมาณ ๑๗๒ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๓๘ ของเนื้อที่ตำบล

ภูเขา ในเขตตำบลบ่อแก้วมีเทือกเขาภูพานพาดผ่านตามแนวรอยต่อที่ติดกับพื้นที่ของจังหวัดสกลนคร

คุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้วส่วนมากเป็นพื้นที่สำหรับเพาะปลูก ที่อยู่อาศัย ร้านค้า สถานประกอบการ ตามลำดับ และมีพื้นที่เพียงเล็กน้อยที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ได้แก่ ดิน น้ำ ต้นไม้ อากาศที่ไม่มีมลพิษ ปัญหาคือ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ทำนา มีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กหนึ่งแห่งคืออ่างเก็บน้ำห้วยจาน ซึ่งได้รับประโยชน์เพียง ๔ หมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเกษตรกรส่วนมาก ต้องอาศัยน้ำจากบ่อธรรมชาติและน้ำฝนในการทำเกษตรก็ต้องรอฤดูฝน มีแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ

๓) สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

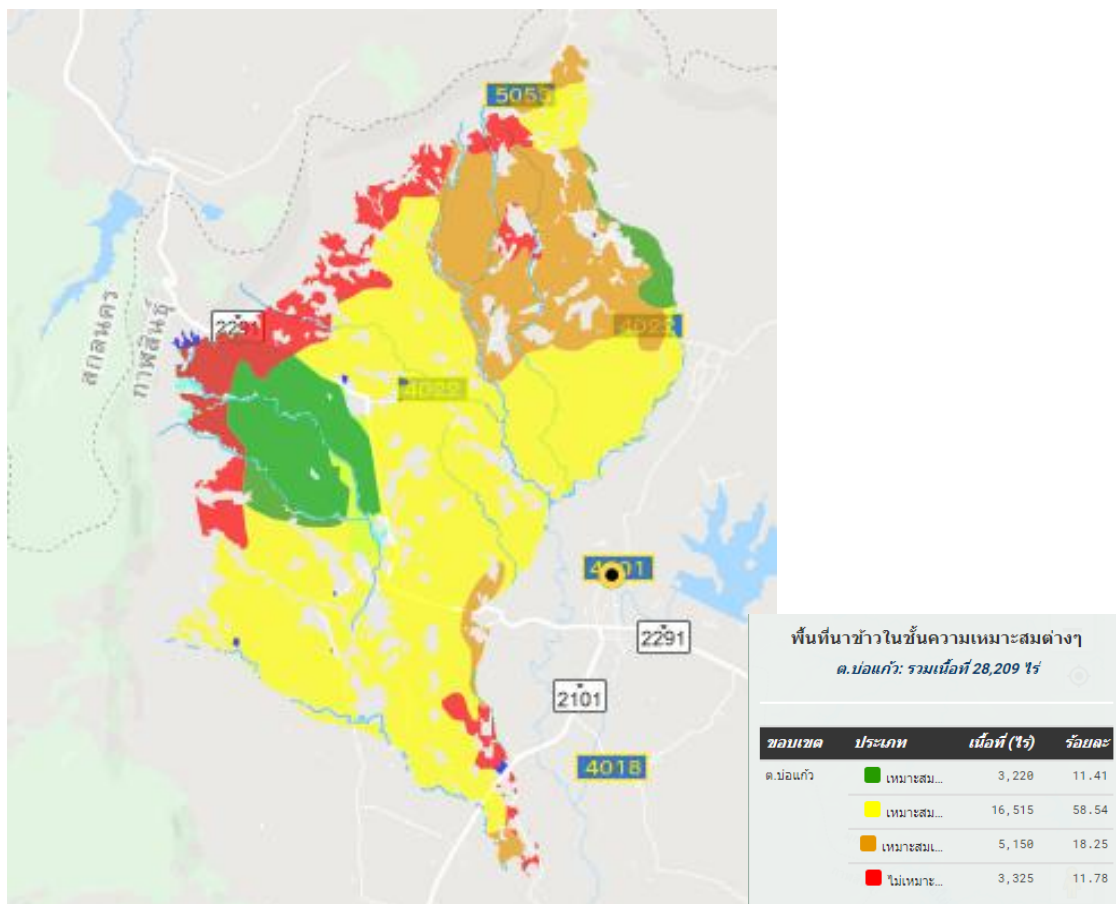
เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ทำไร่มันสำปะหลังบางส่วน อาชีพเสริม เลี้ยงปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์ ทำเกษตรผสมผสาน ดังนั้นสินค้าเกษตรหลักๆ คือข้าว

๔) สินค้าเกษตรที่สำคัญ

๑.๑ ข้าว

พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสมในการปลูกข้าว

ความเหมาะสมในการปลูกข้าวในปัจจุบัน พบว่าตำบลบ่อแก้ว มีพื้นที่ทำนาทั้งหมด ๒๘,๒๐๙ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมมากจำนวน ๓,๒๒๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๑ พื้นที่เหมาะสมปานกลางจำนวน ๑๖,๕๑๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕๔ พื้นที่เหมาะสมน้อยจำนวน ๕,๑๕๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๒๕ และพื้นที่ไม่เหมาะสม จำนวน ๓,๓๒๔ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗๘ ตามลำดับ

ภาพที่ ๘ ระดับความเหมาะสมในการปลูกข้าว

(ที่มา : <http://agri-map-online.moac.go.th/>)

จำนวนพื้นที่ปลูก/เก็บเกี่ยว

ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกร ทั้งสิ้น ๒,๐๖๘ ราย มีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน ๒๒,๕๖๔ ไร่ ในปี ๒๕๖๑ และมีเนื้อที่เก็บเกี่ยวผลผลิต จำนวน ๒๒,๕๖๔ ไร่

ตารางที่ ๘ จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวนาปีและพื้นที่เก็บเกี่ยว ตำบลบ่อแก้ว

พืช	จำนวนครัวเรือน เกษตรกร	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เสียหาย(ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต (ไร่)
ข้าว	๒,๐๖๘	๒๒,๕๖๔	๐	๒๒,๕๖๔
ข้าวนาปี	๒,๐๖๘	๒๒,๕๖๔	๐	๒๒,๕๖๔

ที่มา : http://farmer.doae.go.th/farmer/report_all

ปริมาณผลผลิตรวม/ผลผลิตเฉลี่ย

จากพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน ๒๒,๕๖๔ ไร่ ในปี ๒๕๖๑ ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว มีผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ จำนวน ๙,๔๗๖,๘๘๐ กิโลกรัม ผลผลิตเฉลี่ย ๔๒๐ กิโลกรัมต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย ๑๐.๐๕ บาท/กิโลกรัม รายละเอียดดังตารางที่ ๙

ตารางที่ ๙ ปริมาณผลผลิตรวม/ผลผลิตเฉลี่ย

พืช	จำนวนครัวเรือน เกษตรกร	ผลผลิตที่เก็บเกี่ยว ได้ (กิโลกรัม)	ผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัม/ไร่)	ราคาที่เกษตรกร ขายได้เฉลี่ย (บาท/กิโลกรัม)
ข้าวนาปี	๒,๐๖๘	๙,๔๗๖,๘๘๐	๔๒๐	๑๐.๐๕

ที่มา : ระบบสารสนเทศการผลิตทางการเกษตร

<https://production๓.doae.go.th/>

เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จที่เป็นต้นแบบในพื้นที่

เกษตรกรต้นแบบ ในตำบลบ่อแก้วมีจำนวน ๑ ท่าน ซึ่งภูมิปัญญาที่เกิดจากการสร้างสมประสบการณ์ จนตกผลึกนำมาแก้ไขปัญหาการเกษตรให้กับเกษตรกรได้ดี ได้แก่

๑ นายอภิสิทธิ์ ผิวหอม หมู่ ๗ เกษตรกรต้นแบบด้านการเพิ่มผลผลิต การปรับปรุงดิน แนวคิดเน้นการบำรุงดิน เป้าหมาย – ความต้องการ ว่าควรปรับปรุงดินอย่างไร และควรใช้อัตราปุ๋ยเคมี เท่าใด เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง และดินมีความอุดมสมบูรณ์ยั่งยืนเทคโนโลยีในแปลงต้นแบบเน้นการปรับปรุงบำรุงดิน เนื่องจากดินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด สำหรับการปลูกข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ดินที่ปลูกข้าวเป็นดินทราย จึงมีการตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อวัดปรับความเป็น กรดเป็นด่างของดินให้เหมาะสมกับนาข้าว หรือ pH ประมาณ ๕.๕-๖.๕ ซึ่งเหมาะสำหรับการเจริญเติบโต และเพื่อใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน เป็นการลดต้นทุนการผลิต การปรับปรุงบำรุงดินมีการไถกลบตอซังลงดิน หลังจากนั้น ปลูกบ่อเทือง เพื่อเป็นปุ๋ยพืชสด จำนวน ๕ กก. /ไร่ มีการใช้สารชีวภัณฑ์ไตรโคเดอร์มา และสำรวจแปลงนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อดูการระบาดของโรคและแมลงในแต่ละช่วงการเพาะปลูก การจัดการที่ดีส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ย ๕๕๐ กิโลกรัม / ไร่

สภาพการใช้เทคโนโลยีการผลิตตั้งแต่ปลูก ดูแลรักษา เก็บเกี่ยวผลผลิต

ลักษณะการผลิตทางการเกษตรทั่วไป มีการผลิตข้าวเป็นพืชหลักที่สำคัญของตำบล

การปลูกข้าว

- **วิธีปลูก** โดยวิธีปักดำและหว่าน มีการจ้างแรงงานมากในช่วงนี้
- **พันธุ์** ข้าวเหนียว กข.๖ , พันธุ์ข้าวเจ้า ขาวดอกมะลิ ๑๐๕, กข.๑๕ (นาปี)
- **การใช้ปุ๋ย** ปุ๋ยที่ใช้ คือ **ปุ๋ยเคมี** สูตร ๑๖-๑๖-๘ , สูตร ๑๖-๘-๘ และสูตร ๔๖-๐-๐ มีการใส่ ๒ ครั้ง คือ ตอนรองพื้น และช่วงข้าวตั้งท้อง และมีการใช้ **ปุ๋ยอินทรีย์** มากขึ้นเนื่องจากมีราคาต่ำกว่าปุ๋ยเคมี ส่วน **ปุ๋ยคอก** จะ มีการใส่เพียงเล็กน้อยส่วนใหญ่ใส่ช่วงก่อนทำการปลูกในฤดูถัดไป ประมาณ ๑-๒ เดือน
- **การใช้สารเคมี** มีการแนะนำรณรงค์การปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษ และรณรงค์ให้ทราบโทษของสารเคมี เกษตรกรจึงนิยมหันไปใช้สารสกัดจากสมุนไพรธรรมชาติ เช่น สารสกัดจากสะเดา, , ตะไคร้หอม, และอื่นจำนวนมาก โดยมีหลายบริษัทเป็นตัวแทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารให้กับพืช และเกษตรกรบางรายสามารถผลิตน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เอง
- **การเก็บเกี่ยว** ส่วนใหญ่ใช้แรงงานคนเกี่ยวเพื่อให้เกิดรายได้ในชุมชน และมีการใช้รถเกี่ยวบ้าง ค่าจ้างประมาณ ๘๐๐ บาท/ไร่ ส่วนการนวดข้าวทั้งหมดมีการใช้รถนวดข้าว

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
๑. นำปุ๋ยหมักแห้ง ๑๐๐ กิโลกรัม/ ไร่ หว่านลงในแปลงนาภายหลังจาก เกี่ยวข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้วให้เหลือ ต่อซังข้าวไว้ หรือนำปุ๋ยหมักแห้งไป ขยาย ๒๔ ชั่วโมงในอัตรา ๑๐๐ กิโลกรัม/ไร่ หว่านลงในแปลงแล้วทำ การไถกลบ												
๒. หว่านปุ๋ยหมักแห้งหลังจาก ฝนตกครั้งแรกในอัตรา ๑๕๐ กิโลกรัม/ไร่ (ในกรณีที่ไม่สามารถ หว่านตามกำหนดเวลาในช่วงแรก ได้)												
๓. ขยายน้ำหมักชีวภาพนำไป ฉีดพ่นใส่ต้นหญ้าแล้วทำการไถ กลบ (น้ำหมักชีวภาพ ๒ ช้อนโต๊ะ + กากน้ำตาล ๒ ช้อนโต๊ะ + น้ำ ๑ ปี๊บ)												
๔. ทำการไถ-คราดดิน-ปักดำ												
๕. ขยายน้ำหมักชีวภาพฉีดพ่น อีกครั้ง ห่างจากช่วงแรก ๓๐ วัน												
๖. เริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตและ เตรียมจัดทำปุ๋ยหมักแห้งไว้ใน ฤดูกาลเพาะปลูกต่อไป												

ขั้นตอนการเตรียมดินก่อนการทํานา

๑. หว่านปุ๋ยหมักแห้งลงในนาภายหลังจากการเก็บเกี่ยว
๒. เดือนธันวาคม-มกราคม ใช้ปุ๋ยหมักแห้งในอัตรา ๑๐๐ กิโลกรัม/ไร่ แล้วทำการไถกลบ
๓. ถ้าไม่ได้หว่านในช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยว ให้หว่านในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม ในอัตรา ๑๕๐ กิโลกรัม/ไร่
๔. เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ขยายน้ำหมักชีวภาพ ฉีดพ่นใส่หญ้าแล้วไถกลบโดยใช้น้ำ ๔ ปีบ/ไร่ (ใช้น้ำหมักชีวภาพปีบละ ๒ ช้อนโต๊ะและกากน้ำตาลปีบละ ๒ ช้อนโต๊ะ)

การเตรียมต้นกล้าสำหรับปลูก

๑. แช่เมล็ดพันธุ์ข้าวอัตรา ๒๐ กิโลกรัม/ไร่ ในน้ำหมักชีวภาพ (โดยใช้น้ำ ๑ ปีบ เติมน้ำหมักชีวภาพ ๒ ช้อนโต๊ะและกากน้ำตาล ๒ ช้อนโต๊ะ) แช่เมล็ดพันธุ์ข้าวนาน ๓๐ นาที
๒. นำพันธุ์ข้าวไปหว่านในแปลงที่เตรียมเพาะกล้า เมื่อครบอายุ ๕ วัน ให้หว่านปุ๋ยหมักแห้ง ๒๐ กิโลกรัม/ไร่
๓. ขยายน้ำหมักชีวภาพฉีดพ่นโดยใช้น้ำ ๔ ปีบ (ใช้น้ำหมักชีวภาพ ๒ ช้อนโต๊ะและกากน้ำตาล ๒ ช้อนโต๊ะ)
๔. เมื่อต้นกล้าอายุได้ ๒๐ วัน หว่านปุ๋ยหมักแห้ง ๒๐ กิโลกรัม/ไร่ ขยายน้ำหมักชีวภาพฉีดพ่นตามอัตราส่วนในข้อ ๓ เพื่อกระตุ้นให้ต้นกล้าแข็งแรงและถอนง่าย
๕. ดูแลระดับน้ำให้สูงขึ้นตามอายุของต้นกล้า คือ ๓-๔-๘ เซนติเมตร เมื่อครบ ๒๐-๒๕ วัน เริ่มถอนกล้าไปปักดำได้

ต้นทุนการผลิตข้าวแยกประเภท/รายการ

ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี (เฉลี่ย)

๑. ค่าเมล็ดพันธุ์	๔๒๕	บาท
๒. ค่าเตรียมดิน	๖๕๐	บาท
๓. ค่าปุ๋ยเคมี	๙๒๕	บาท
๔. ค่าสารเคมีกำจัดแมลง/วัชพืช	๔๐๐	บาท
๕. ค่าปลูก ดำ หว่าน	๔๕๐	บาท
๖. ค่าจ้างเกี่ยวข้าว ฟาด ฟัด	๔๕๐	บาท
๗. ค่าขนข้าวลาน และฉาง	๔๐๐	บาท
๘. ค่าน้ำมันตัดหญ้า ฉีด พ่น	๒๙๐	บาท
รวม	๓,๙๙๐	บาท

อัตราค่าจ้างและราคามูลค่าพันธุ์

- รถไถเดินตาม และรถแทรกเตอร์ ค่าจ้างไร่ไถดะไถแปร ๒๕๐ บาทต่อไร่ รถเกี่ยว นวด ข้าว ค่าจ้างไร่ละ ๘๐๐ บาท
- เมล็ดพันธุ์ข้าวเหนียว กข. ๖ ราคา ๒๑ บาท / กก. ข้าวเจ้ามะลิ ๑๐๕ ราคา ๒๕ บาท/กก.

สถานการณ์ตลาด/วิถีการตลาด

สถานการณ์การราคาข้าวเปลือกที่ผ่านมา คาดว่าราคาข้าวเปลือกเจ้าเฉลี่ยที่เกษตรกรขายได้และข้าวเปลือกเหนียวปรับตัวเพิ่มขึ้น จึงส่งผลต่อราคาข้าวเปลือกปรับสูงขึ้น ราคาข้าวเปลือกปัจจุบัน ราคาข้าวเปลือกเจ้ามะลิ ๑๐๕ ราคา ต้นละ ๑๕,๐๐๐-๑๘,๐๐๐ บาท ราคาข้าวเปลือกข้าวเหนียว กข.๖ ราคา ต้นละ ๑๒,๐๐๐-๑๓,๕๐๐ บาท

เกษตรกรตำบลบ่อแก้ว สามารถขายผลผลิตข้าวให้กับจตุรชัยซื้อในพื้นที่ใกล้เคียง ใน ๓ จุด ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรอำเภอนาคู ,สหกรณ์การเกษตรอำเภอยางชุมน้อย โรงสีเอกชนในอำเภอนาคู อำเภอยางชุมน้อย

๒.๒ การจัดทำ TOWS Matrix

การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเกษตรตำบลบ่อแก้ว ใช้หลักการวิเคราะห์สภาพวิธี SWOT Analysis เพื่อประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อให้ทราบถึงโอกาสอุปสรรคที่มีผลกระทบเพื่อกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ ๑๑ วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนโอกาสและอุปสรรคของตำบล

ปัจจัยแวดล้อมภายในตำบล (ส่วนที่ ๑)		ปัจจัยแวดล้อมภายนอกชุมชน (ส่วนที่ ๒)	
จุดแข็ง (ปัจจัยภายใน+)	จุดอ่อน (ปัจจัยภายใน-)	โอกาส (ปัจจัยภายนอก+)	อุปสรรค (ปัจจัยภายนอก-)
๑. ด้านทิศเหนือของตำบลมีอ่างเก็บน้ำห้วยจานซึ่งรับน้ำจากห้วยแซที่อยู่บนเทือกเขาภูพานสามารถนำมาใช้พัฒนาปลูกพืชฤดูแล้งได้ ๒. มีน้ำตก ๒ แห่งสามารถพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว ๓. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมู่ ๑๐, ๑๔, ๗ มีกิจกรรม เย็บเสื้อปักมือปลูกสมุนไพรแปรรูปแปลงใหญ่ข้าวมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง	๑. ดิน มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ๒. ไม่มีอาชีพเสริมหลัก ๓. ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพเกษตร ๔. ราคาผลผลิตต่ำ ๕. โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด ๖. ขาดน้ำเพื่อการเกษตร ๗. มีหนี้สิน ๘. การว่างงาน	๑. เป็นอำเภอมิแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและไดโนเสาร์ ๒. เป็นแหล่งผลิตข้าวที่มีคุณภาพ ๓. เป็นอำเภอที่เป็นจุดศูนย์กลางติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงเช่น สกลนคร-นครพนม-กาฬสินธุ์ ๔. ทางทิศเหนือของตำบลในเขตสกลนครซึ่งมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่เช่นเขื่อนน้ำอูน เขื่อนน้ำพุง	๑. ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ส่งเสริมอาชีพและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ๒. เจ้าหน้าที่เปลี่ยนแปลงบ่อยขาดการต่อเนื่องในการดำเนินงาน ๓. ราคาผลผลิตตกต่ำ

ตารางที่ ๑๒ การวิเคราะห์ TOWS Matrix สภาพแวดล้อมตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strengths : S) ๑. ด้านทิศเหนือของตำบลมีอ่างเก็บน้ำห้วยจานซึ่งรับน้ำจากห้วยแซ่ที่อยู่บนเทือกเขาภูพานสามารถนำมาใช้พัฒนาปลูกพืชฤดูแล้งได้ ๒. มีน้ำตก ๒ แห่ง สามารถพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว ๓. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมู่ ๗, ๑๐, ๑๔ มีกิจกรรม เย็บเสื้อ ปักมือ ปลูกสมุนไพรแปรรูปแปลงใหญ่ข้าวมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง	จุดอ่อน (Weaknesses : W) ๑. ดิน มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ๒. ไม่มีอาชีพเสริมหลักฤดูการทำนา ๓. ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพเกษตร ๔. โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด ๕. ขาดน้ำเพื่อการเกษตร ๖. มีหนี้สิน ๗. การว่างงาน
โอกาส (Opportunities : O) ๑. เป็นอำเภอมิแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกและรอยไดโนเสาร์ ๒. เป็นแหล่งผลิตข้าวที่มีคุณภาพ ๓. เป็นอำเภอที่เป็นจุดศูนย์กลางติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงเช่นสกลนคร-นครพนม-กาฬสินธุ์ ๔. ทางทิศเหนือของตำบลในเขตสกลนครซึ่งมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่เช่นเขื่อนน้ำอูน เขื่อนน้ำพุง	SO กลยุทธ์เชิงรุก ๑. ทำธนาคารน้ำใต้ดิน (S๑+O๔) ๒. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร (S๒+O๑) ๓. พัฒนาคุณภาพข้าวและสมุนไพรแปรรูปเพิ่มมูลค่าสร้างเครือข่ายจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียงรวมถึงตลาด Modern trade (S๓+O๔)	WO กลยุทธ์เชิงแก้ไข ๑. การทำธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อแก้ไขปัญหาดินขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร (W๕+W๗+W๑+W๒+O๔) ๒. การส่งเสริมการฝึกอบรมต่อซึ่งการใช้ปุ๋ยหมักปุ๋ยพืชสดเพื่อบำรุงดินให้มีโครงสร้างที่ดีขึ้น (W๑+O๒) ๓. ส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช (W๔+O๒)
ภาวะคุกคาม (Threats : T) ๑. ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ส่งเสริมอาชีพและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ๒. เจ้าหน้าที่เปลี่ยนแปลงบ่อยขาดการต่อเนื่องในการดำเนินงาน ๓. ราคาผลผลิตตกต่ำ ๔. ภัยธรรมชาติ(ฝนแล้ง/น้ำท่วม)	ST กลยุทธ์ป้องกัน ๑. สร้างตลาดแบบขายตรงและออนไลน์ (S๓+T๓) ๒. ทำธนาคารน้ำใต้ดิน (S๑+T๑)	WT กลยุทธ์เชิงรับ ๑. รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างอาชีพเสริม เช่น การปลูกพืชอายุสั้น พืชฤดูแล้ง (W๒+W๓+W๖+W๗+T๑) ๒. ประสานงานกับทีมงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอแนวทางความรู้ การสนับสนุนการปรับปรุงบำรุงดิน การพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการเกษตร (W๑+W๕+T๑)

๒.๓ กำหนดเป็นกลยุทธ์

๑. กลยุทธ์เชิงรุก

- ๑.๑ การทำธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการเกษตร
- ๑.๒ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สู่การเป็นตำบลท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- ๑.๓ พัฒนาคุณภาพข้าวและสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าสร้างเครือข่ายจำหน่ายไปยังจังหวัดใกล้เคียงรวมถึงตลาด Modern trade

๒. กลยุทธ์เชิงแก้ไข

- ๒.๑ การทำธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อแก้ไขปัญหขาดแคลนน้ำทำการเกษตร
- ๒.๒ ส่งเสริมการไหลกลับต่อซึ่งการใช้ปุ๋ยหมักปุ๋ยพืชสดเพื่อบำรุงดินให้มีโครงสร้างที่ดีขึ้น
- ๒.๓ ส่งเสริมการใช้ชีวภัณฑ์ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

๓. กลยุทธ์ป้องกัน

- ๓.๑ สร้างตลาดแบบขายตรงและออนไลน์
- ๓.๒ ทำธนาคารน้ำใต้ดินเพื่อเก็บน้ำในฤดูฝนไว้ใต้ดิน และสูบน้ำจากใต้ดินขึ้นมาใช้เมื่อถึงฤดูแล้ง

๔. กลยุทธ์เชิงรับ

- ๔.๑ รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างอาชีพเสริม เช่น การปลูกพืชอายุสั้น พืชฤดูแล้ง
- ๔.๒ ประสานงานกับทีมงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอสนับสนุนการปรับปรุงบำรุงดินการพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการเกษตร

บทที่ ๓

ทิศทาง/แนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

๓.๑ พัฒนาพื้นที่และทรัพยากรการเกษตร

๓.๑.๑ แหล่งน้ำ

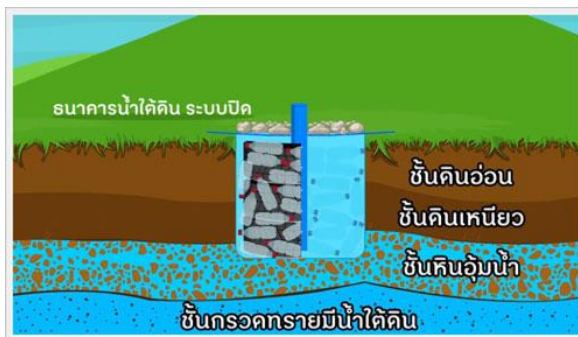
เป้าหมาย : เพื่อสร้างระบบการกักเก็บน้ำในชุมชน ให้เพียงพอต่อการทำการเกษตร

กลยุทธ์ : สร้างแหล่งเก็บน้ำในชุมชน

โครงการที่ ๑ การของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดิน

๑.หลักการและเหตุผล

การทำธนาคารน้ำใต้ดิน เป็นการกักเก็บน้ำ รักษาความชุ่มชื้นให้ชั้นผิวดิน จากดินที่แห้ง-แข็ง ก็จะมีน้ำชุ่มชื้น ทำให้ต้นไม้บริเวณที่ทำธนาคารน้ำใต้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ไม่แห้งแล้ง พื้นที่แล้งในช่วงหน้าแล้งกลับมาชุ่มชื้น ผืนดินก็จะมีแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใต้ดิน จึงเรียกว่าเป็นการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ด้วยการเติมน้ำใส่ลงในใต้ดิน เพื่อกักเก็บไว้เหมือนเป็นการฝากน้ำไว้ก่อนแล้วค่อยสูบมาใช้ในช่วงที่ฝนไม่ตก จึงเรียกระบบน้ำนี้ว่า “ธนาคารน้ำใต้ดิน” โดยจะแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ธนาคารน้ำใต้ดิน ระบบปิด และระบบเปิด ถ้าทำธนาคารน้ำใต้ดินทั้ง ๒ ประเภท ควบคู่ไปด้วยกันจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด จะช่วยแก้ปัญหาหน้าท่วมในหน้าฝน แก้ปัญหาพื้นที่แห้งแล้ง ช่วยเพิ่มระดับน้ำใต้ดิน น้ำบาดาลช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นให้ผิวดินทำให้ต้นไม้และพืชเขียว ทั้งช่วยลดปริมาณน้ำเสียในชุมชนลดความเสียหายด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ถนนขวางทางน้ำ การกัดเซาะถนนของน้ำหรือน้ำป่าไหลหลาก)ช่วยรักษาสีเขียวและป้องกันไฟป่าช่วยลดการเกิดโรคระบาดจากแมลงต่างๆ เช่น ยุง แมลงวัน แก้ปัญหาน้ำเค็ม โดยการส่งน้ำจากผิวดินลงไปกักตุนน้ำเค็มที่มีความถ่วงจำเพาะมากกว่าไม่ให้ขึ้นมาปนเปื้อนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตร การขุดบ่อธนาคารน้ำใต้ดินนั้นไม่ได้ขุดแค่บ่อเดียว แต่เป็นการวางตำแหน่งของบ่อให้เชื่อมโยงกับแหล่งน้ำธรรมชาติจัดสรรไว้ในพื้นที่นั้นๆ เมื่อขุดบ่อที่ถูกวางระบบของธนาคารน้ำใต้ดินที่สมบูรณ์ บ่อน้ำตื้น สระ บ่อบาดาล ฯลฯ จะถูกยกระดับขึ้นแล้วมีน้ำใต้ดินเชื่อมกันทุกตารางเมตร เปรียบเสมือนกับการมีอ่างเก็บน้ำใต้ดินอยู่ในพื้นที่ ด้านบนทำการเกษตรด้านล่างเป็นอ่างเก็บน้ำ ด้านบนเลี้ยงสัตว์ด้านล่างอ่างเก็บน้ำ ด้านบนปลูกป่าด้านล่างอ่างเก็บน้ำ

ภาพที่ ๙ ธนาคารน้ำใต้ดินแบบปิด (ซ้าย) แบบเปิด (ขวา)

๒.วัตถุประสงค์ของโครงการ

- ๒.๑. เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร
- ๒.๒. เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้ผิวดิน
- ๒.๓. เพื่อเพิ่มระดับน้ำใต้ดิน

๓. เป้าหมาย

๓.๑. เกษตรกรพื้นที่ตำบลบ่อแก้วทั้ง ๑๔ หมู่บ้าน

๔. วิธีการดำเนินงาน

๔.๑. แบ่งพื้นที่ตำบลบ่อแก้วเป็น ๓ โซน A B C

๔.๒. โซน A และ B ที่ติดกับแนวชายเขา ทำเป็นธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดเพื่อรับน้ำฝนที่ไหลจากภูเขาสูงสู่ดินตลอดแนว จำนวน ๑๖ จุด

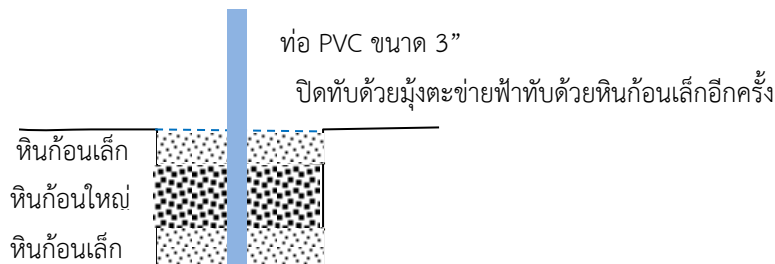
๔.๓. โซน C เป็นพื้นที่ด้านล่าง ทำเป็นธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิดเพื่อนำน้ำขึ้นมาใช้และโน้มน้ำเปิดทางไหลของน้ำใต้ดินให้ไปตามพื้นที่เส้นทางที่กำหนดโดยยึดหลักให้เกิดการเชื่อมโยงกับแหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน ๑๔ จุด หมู่บ้านละ ๑ จุด

๔.๔. ขุดลอกลำห้วยสาธารณะทั้ง ๕ สาย ขุดลอกขนาดพื้นที่ตามความกว้างของลำห้วยประมาณ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๖ เมตร ลึก ๘ เมตรให้ถึงชั้นหินอุ้มน้ำแล้วทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดใส่ลงทำเป็นสื่อบ่อเพื่อดักเก็บน้ำตามลำห้วยไหลลงสู่ดิน ลำห้วยละ ๒ จุด

๔.๕. ทั้งนี้ข้อ ๑- ๔ ต้องอยู่ในการกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่โยธาและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร องค์การบริหารตำบลส่วนท้องถิ่น ที่จะต้องเป็นผู้ชี้จุดในการขุดสระน้ำ และได้รับความยินยอมจากเจ้าของที่

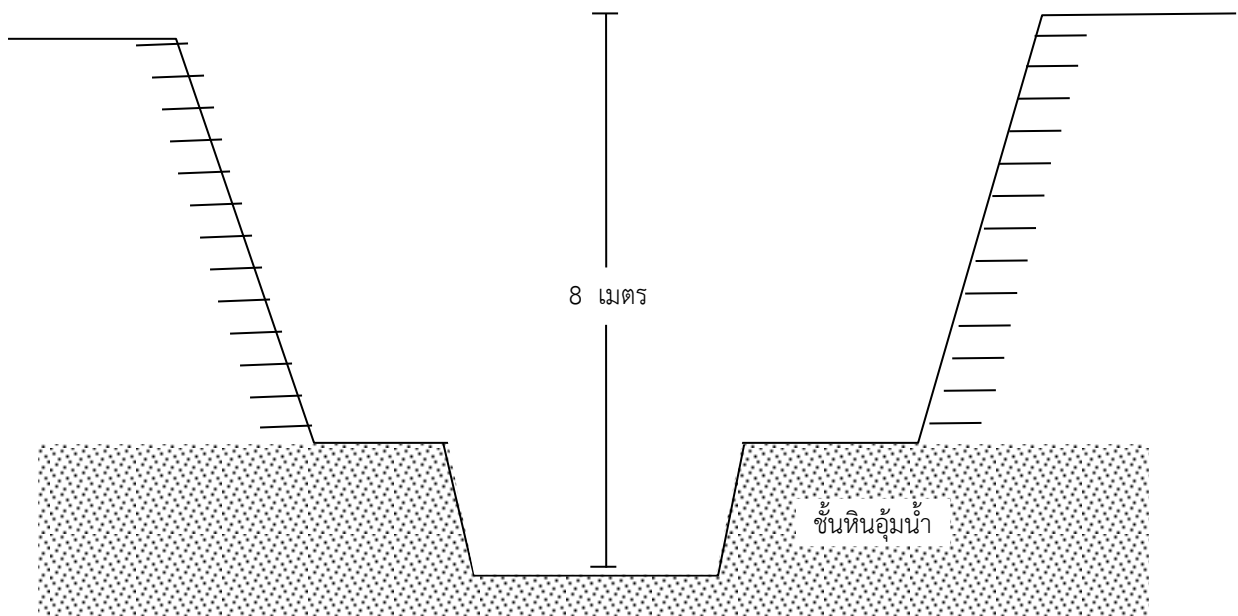
รูปแบบการธนาคารน้ำใต้ดินแบบปิดเพื่อเติมน้ำลงสู่ดิน

ขนาดหลุม ๒.๕x๒.๕x๒.๐ เมตร(กว้างxยาวxลึก)

รูปแบบการธนาคารน้ำใต้ดินแบบเปิดสามารถเติมน้ำลงดินและสูบน้ำขึ้นมาใช้

ขนาดบ่อ ๑๒x๑๒x๘ เมตร(กว้างxยาวxลึก)

๕. พื้นที่เป้าหมาย

- ๕.๑. พื้นที่ตำบลบ่อแก้วทั้ง ๑๔ หมู่บ้าน
- ๕.๒. พื้นที่แนวเขตชายเขาทางทิศเหนือของตำบลบ่อแก้วตลอดแนว
- ๕.๓. พื้นที่ลำห้วย ๕ สายที่ผ่านตำบลบ่อแก้ว (ห้วยบง ห้วยจาน ห้วยกุดตาใกล้ ห้วยแซ่ ห้วยยาง)

๖. ระยะเวลาดำเนินการ

ตุลาคม ๒๕๖๗ - กันยายน ๒๕๖๘

๗.งบประมาณ ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท

๘.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๘.๑.เกษตรกรตำบลบ่อแก้วมีน้ำเพียงพอในการทำการเกษตร
- ๘.๒.ดินมีความชุ่มชื้นแก้ปัญหาภัยแล้ง
- ๘.๓.ระดับน้ำใต้ดินสูงสุดที่ไหนก็เจอ

๙. ตัวชี้วัด

- ๙.๑. มีพื้นที่ทำการเกษตรปลูกพืชฤดูแล้งเพิ่มขึ้น ๘๐ %

๑๐. หน่วยงานรับผิดชอบ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว
สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด
สำนักทรัพยากรน้ำ เขต ๔ ขอนแก่น
ชลประทานจังหวัดกาฬสินธุ์
สำนักงานเกษตรอำเภอนาคู

๓.๑.๒ คุณภาพดิน

เป้าหมาย : เพื่อปรับปรุงบำรุงดินให้มีโครงสร้างที่ดีขึ้น

กลยุทธ์ : ส่งเสริมการไถกลบตอซังการใช้ปุ๋ยหมักปุ๋ยพืชสดเพื่อบำรุงดินให้มีโครงสร้างที่ดีขึ้น

โครงการที่ ๑ ไถกลบตอซังสร้างทุ่งปอเทือง

๑.หลักการและเหตุผล

เกษตรกรชาวตำบลบ่อแก้วมีอาชีพหลักคือการปลูกข้าวนาปี ในกิจกรรมการทำนาของเกษตรกรเกือบจะทั้งหมดใช้ปุ๋ยเคมี ทุกๆปีทำให้ดินแข็ง แน่น ไม่มีความพรุนหรือช่องว่างของอากาศ บางรายมีการเผาตอซังข้าวก่อนการเพาะปลูก ทำให้ดินขาดความชุ่มชื้น ขาดแร่ธาตุ ขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตข้าวลดลงรวมทั้งคุณภาพต่ำลงเรื่อยๆ ต้องไปลงทุนด้านปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและแมลงศัตรูพืชเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตโดยไม่จำเป็น การไถกลบตอซังข้าวควบคู่กับปลูกปอเทืองเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสดสามารถช่วยฟื้นฟูโครงสร้างดินให้มีสภาพที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าว ส่งผลให้ดินโปร่ง รากชอนไชง่าย แดกกอดี และมีผลผลิตเพิ่มขึ้น ลดต้นทุนการผลิตจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการกำจัดโรคแมลงและวัชพืช

๒.วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่เกษตร
- ๒.๒ เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวและต้นทุนการผลิตลดลง
- ๒.๓ ลดมลพิษอากาศจากการเผาตอซังข้าวในพื้นที่เกษตร
- ๒.๔ เพื่อรณรงค์งดเผาตอซังส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

๓.เป้าหมาย

๓.๑ เกษตรกรตำบลบ่อแก้วทั้ง ๑๔ หมู่บ้าน (หมู่บ้านละ ๓๐ ราย)

๔.วิธีการดำเนินการ

- ๔.๑ คัดเลือกเกษตรกรหมู่บ้านละ ๓๐ ราย รายละไม่เกิน ๑๐ ไร่ (๔๒๐ ราย)
- ๔.๒ จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน
- ๔.๓ หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปี ทำการไถกลบตอซังข้าว
- ๔.๔ หว่านเมล็ดพันธุ์ปอเทืองอัตราส่วน ๕ กิโลกรัมต่อไร่
- ๔.๕ ไถกลบปอเทืองตอนอายุ ๕๐ วัน

๕.พื้นที่เป้าหมาย

๕.๑ พื้นที่นาเกษตรกรทั้ง ๑๔ หมู่บ้าน

๖.ระยะเวลาการดำเนินโครงการ

ตุลาคม ๒๕๖๖ – มีนาคม ๒๕๖๗

ตุลาคม ๒๕๖๗ – มีนาคม ๒๕๖๘

๗.งบประมาณ

ค่าเมล็ดพันธุ์ปอเทือง ๕๒๕,๐๐๐ บาท

๘.ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๘.๑ ดินในพื้นที่นาของเกษตรกรมีคุณภาพดีขึ้น
- ๘.๒ ผลผลิตข้าวสูงขึ้นและต้นทุนการผลิตลดลง
- ๘.๓ ลดมลพิษทางอากาศจากการเผาตอซัง
- ๘.๔ ได้ภาพลักษณ์ที่ดีในการประชาสัมพันธ์ข้าวคุณภาพดี

๙.ตัวชี้วัด

- ๙.๑ ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐
- ๙.๒ ต้นทุนการใช้ปุ๋ยเคมีลดลงร้อยละ ๒๐

๑๐. หน่วยงานรับผิดชอบ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว
สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์
ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวกาฬสินธุ์
สำนักงานเกษตรอำเภอนาคู
สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์

โครงการที่ ๒ ปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ

๑.หลักการและเหตุผล

ได้มีการปลูกพืชในพื้นที่ติดต่อกันมาหลายปี ไม่มีการบำรุงรักษาดิน ประกอบกับมีการใช้สารเคมีมาก ทำให้สิ่งมีชีวิตที่อาศัยในดินตาย ไม่มีตัวย่อยสลายทำให้เกิดเป็นปุ๋ยได้ จึงทำให้ดินขาดประสิทธิภาพ จึงได้จัดทำโครงการเพื่อปรับปรุงดินให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะผลิตได้

๒.วัตถุประสงค์

- ๒.๑. เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องการปรับปรุงดิน ๓๐๐ ราย
- ๒.๒ เพื่อให้เกษตรกรได้หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น
- ๒.๓ เพื่อให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต

๓.เป้าหมาย

- ๓.๑ เกษตรกร หมู่ที่ ๑ - ๑๔ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

๔.วิธีการดำเนินการ

- ๔.๑ คัดเลือกเกษตรกรจากทั้ง ๑๔ หมู่บ้านในตำบลบ่อแก้วจำนวน ๓๐๐ ราย
- ๔.๒ จัดอบรมการปรับปรุงดินด้วยการทำปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ เดือน เมษายน - กรกฎาคม
- ๔.๓ ศึกษาดูงานจุดที่ประสบผลสำเร็จ เดือนมิถุนายน - สิงหาคม ของทุกปี
- ๔.๔ รณรงค์ไม่ให้เผาตอซังข้าว โดยทำเอกสารประชาสัมพันธ์ทุกหมู่บ้าน

๕.พื้นที่เป้าหมาย

- ๕.๑ หมู่ที่ ๑ - ๑๔ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

๖.ระยะเวลาการดำเนินโครงการ

ปี ๒๕๖๗	หมู่ที่ ๑, ๕, ๖, ๗, ๑๓	จำนวนเกษตรกร	๑๐๐	คน
ปี ๒๕๖๘	หมู่ที่ ๒, ๘, ๙, ๑๑, ๑๒	จำนวนเกษตรกร	๑๐๐	คน
ปี ๒๕๖๙	หมู่ที่ ๓, ๔, ๑๐, ๑๔	จำนวนเกษตรกร	๑๐๐	คน

๗.งบประมาณ

๗.๑ ค่าอาหาร ๓๐๐ คน ๆ ละ ๕๐ บาท	เป็นเงิน	๒๒,๕๐๐	บาท
๗.๒ ค่าอาหารว่าง/เครื่องดื่ม ๓๐๐ คน ๆ ละ ๒๕ บาท	เป็นเงิน	๑๑,๒๕๐	บาท
๗.๓ ค่าเครื่องเขียน แบบพิมพ์ ๓๐๐ คน ๆ ละ ๕๐ บาท	เป็นเงิน	๒๒,๕๐๐	บาท
๗.๔ ค่าวิทยากร ชั่วโมงละ ๒๐๐ บาทรวม ๒๔ ชั่วโมง	เป็นเงิน	๔,๘๐๐	บาท
๗.๕ ขอสันับสนุนเมล็ดพันธุ์ปอเทือง จากสถานีพัฒนาที่ดิน			
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น		๔๒,๓๐๐	บาท

๘.ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๘.๑ เกษตรกร รู้วิธีการปรับปรุงดิน ๓๐๐ ราย
- ๘.๒ ทำให้ผลผลิตพืชเพิ่มขึ้น
- ๘.๓ เป็นการรักษาระบบนิเวศในการผลิตพืช
- ๘.๔ ลดต้นทุนการผลิตพืช

๙.ตัวชี้วัด

- ๙.๑ ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐
- ๙.๒ ต้นทุนการใช้ปุ๋ยเคมีลดลงร้อยละ ๒๐

๑๐. หน่วยงานรับผิดชอบ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว

สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์
กรมส่งเสริมการเกษตร

๓.๒ พัฒนาการผลิตรายสินค้า (พืช/ปศุสัตว์/ประมง)

๓.๒.๑ พืชฤดูแล้ง

เป้าหมาย : เพื่อเพิ่มอาชีพเพิ่มรายได้เกษตรกรในช่วงฤดูหลังการทํานา

กลยุทธ์ : การรวมกลุ่มสร้างเสริมการปลูกพืชฤดูแล้ง

โครงการที่ ๑ ส่งเสริมการปลูกพืชฤดูแล้ง

๑.หลักการและเหตุผล

เกษตรกรชาวตำบลบ่อแก้วจะมีอาชีพหลักคือการทำนาปี หลังจากนั้นก็จะว่างงานทำให้เกษตรกรขาดรายได้พอเพียงไปขายแรงงานต่างถิ่น ตำบลบ่อแก้วมีพื้นที่ในเขตชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยจาน ซึ่งมีศักยภาพในการใช้ประโยชน์เพาะปลูกในช่วงฤดูแล้ง ครอบคลุม หมู่ ๑,๕,๖,๗,๑๒ จำนวน ๑๘๐ ครัวเรือน

๒.วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกในกลุ่ม
- ๒.๒ เพื่อให้มีงานทำมีรายได้เสริมรายได้หลักไม่ต้องไปขายแรงงานในต่างถิ่น
- ๒.๓ เพื่อให้มีผลผลิตเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอ
- ๒.๔ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการใช้ทรัพยากรดิน, น้ำ

๓. เป้าหมาย

- ๓.๑ เกษตรกร หมู่ ๑, ๕, ๖, ๗, ๑๒ จำนวน ๑๘๐ ครัวเรือน มีงานทำตลอดปี
- ๓.๒ เกษตรกรจำนวน ๘๐ ครัวเรือน มีรายได้เพิ่มขึ้น
- ๓.๓ ราษฎรไม่ต้องเดินทางไปขายแรงงานต่างถิ่น
- ๓.๔ เป็นแหล่งเรียนรู้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านข้างเคียง

๔. วิธีดำเนินการ

- ๔.๑ จัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกพืชฤดูแล้ง
- ๔.๒ ปลูกพืชตั้งแต่ ๒ ชนิดขึ้นไปเพื่อลดความเสี่ยงในการผลิต
- ๔.๓ ฝึกอบรมและศึกษาดูงาน
- ๔.๔ ขอรับการสนับสนุนความรู้-ปัจจัยการผลิต จากกรมส่งเสริมการเกษตรและองค์การบริหาร

ส่วนตำบลบ่อแก้วงบประมาณในรูปกองทุน ๘๐,๐๐๐ บาท

๕. พื้นที่เป้าหมาย หมู่ที่ ๑, ๕, ๖, ๗, ๑๒ ตำบลบ่อแก้ว

๖. ระยะเวลาดำเนินการ ปี ๒๕๖๗-๒๕๖๘

๗. งบประมาณ ในรูปของกองทุน ๘๐,๐๐๐ บาท

๘. ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

๘.๑ เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีงานมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่น